

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

«КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ»

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНИХ НАУК І СОЦІАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

освітній рівень – бакалавр

на тему: **«СУЧАСНА ЯПОНСЬКА ІДЕНТИЧНІСТЬ В УМОВАХ**

МІЛІТАРИЗАЦІЇ СХІДНОЇ АЗІЇ»

Виконала:

студентка 4 року навчання

спеціальності 291 «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»

Потапова Тетяна Юріївна

Керівник

Єфремов Дмитро Петрович

кандидат економічних наук,

доцент кафедри міжнародних відносин

КИЇВ 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЯПОНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ	7
1.1. Визначення та теоретичні підходи до дослідження національної ідентичності в міжнародних відносинах.....	7
1.2. Case study як метод дослідження японської ідентичності у зовнішній політиці.....	17
РОЗДІЛ 2. ВИТОКИ ТА ЕВОЛЮЦІЯ ЯПОНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ПІСЛЯ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ	21
2.1. Пацифізм як основа національної ідентичності Японії після 1945 року.....	21
2.2. Формування економічного виміру японської ідентичності	26
2.3. Ідентичність відповідального глобального актора	31
РОЗДІЛ 3. CASE STUDIES СУЧАСНИХ РЕГІОНАЛЬНИХ БЕЗПЕКОВИХ ЗАГРОЗ ЯК ВИКЛИК ДЛЯ ЯПОНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ	35
3.1. Проекція військової загрози з боку Китаю на національну ідентичність японців	35
3.2. Сприйняття японцями Північної Кореї як безпекового виклику в регіоні	42
3.3. Японське бачення відносин із сучасною Росією.....	49
3.4. Ідентичність Японії в контексті співпраці з Україною під час російської агресії	54
ВИСНОВКИ	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	64
АНОТАЦІЯ	76

ВСТУП

Унікальна траєкторія розвитку Японії після закінчення Другої світової війни сформувала глобальний образ держави як миролюбної нації, зовнішньополітична ідентичність якої базувалась на засадах пацифізму, обмеження у застосуванні збройних сил та економічного інтернаціоналізму. Водночас всередині країни ідея, що Японія є «аномальною» державою, через військові обмеження, циркулювала в політичних та академічних дискусіях з початку післявоєнного періоду та особливо посилювалася у 2000-х роках.

Ще у середині минулого століття популярний політик Озава Ічіро, якому часто приписують поширення терміну «нормальна країна» (普通の国 *-futsū no kuni*), висловив думку, що Японія може стати «нормальною» лише шляхом: (1) перегляду статті 9 та відновлення здатності реалізації права на колективну самооборону; (2) направленні Сил Самооборони для участі в операціях з підтримання миру Організації Об'єднаних Націй (ООН); та (3) отримання постійного місця в Раді Безпеки ООН (Hagström, 2014, p.133). Сьогодні ж дискусія навколо «аномальності» Японії передбачає, що країна повинна «нормалізувати» зовнішню політику, що подається як необхідна реакція на нові загрози безпеці, зокрема з боку країн-сусідів. Тож, можна говорити про те, що ідеї переосмислення японської державної ідентичності формувались від моменту її становлення. Сьогодні ж це питання набуває дедалі більшого резонансу.

У контексті мілітаризації Східної Азії, що характеризується агресивною експансіоністською політикою Китаю, ракетною та ядерною програмами Північної Кореї та ревізійністською позицією Росії, перегляд Японією своєї безпекової політики не повинен би був викликати здивування. Втім, ці зміни відходять від традиційного образу пацифістської держави. Таким чином, **актуальність** виокремлення дискурсивних змін в контексті реакції на зовнішні загрози має потенціал допомогти зрозуміти не тільки те, *що робить* Японія, але й те, *як вона виправдовує і сприймає свої дії* — як перед власним суспільством, так і перед міжнародною спільнотою.

Зрештою, трансформація ідентичності Японії від мілітаристської нації до кінця Другої світової до такої, що наголошує на економічній силі та пацифізмі, визначала її роль у міжнародних відносинах протягом близько 70 років. Втім, ідентичність не є сталою величиною, тож її еволюція продовжує відігравати роль у тому, як Японія сприймає себе і як її сприймають інші на світовій арені. Тож, це дослідження є також актуальним з точки розу закладання основи для розуміння подальших дій та політик Японії крізь альтернативну до *realpolitik* призму. Зокрема, воно має і прикладне значення для подальшого аналізу зовнішньополітичної поведінки Японії в контексті взаємодії з Україною.

Попри те, що повоєнна ідентичність Японії в академічній літературі часто описується як пацифістська, економічно орієнтована та нормативно спрямована на мир, сучасні наукові дослідження недостатньо відображають динаміку дискурсивної трансформації японської ідентичності відносно посилення регіональної мілітаризації. Більшість досліджень сучасної ідентичності Японії або зосереджуються на безпековій політиці країни зі стратегічної чи інституційної точки зору, або аналізують ідентичність як конструкцію, вкорінену в історичному пацифізмі. В дійсності ж існує певна розбіжність між “традиційною” ідентичністю Японії та поведінкою, спрямованою на зміни в бік посилення обороноздатності. Незважаючи на ці трансформації, наразі бракує досліджень, які б систематично відстежували, як ідентичність Японії переосмислюється в офіційних документах, стратегічній риториці та політичних наративах у відповідь на безпосередньо сукупність зовнішніх загроз у регіоні з боку Китаю, Північної Кореї та Росії, а не держав по окремоті. Тож, **проблема дослідження** полягає в теоретичному та емпіричному розриві між загальноприйнятим уявленням про японську ідентичність та новою реалією держави, яка переосмислює самість через зовнішні зміни в безпековому дискурсі.

Об’єктом дослідження є ідентичність Японії у контексті міжнародних відносин.

Предмет дослідження – мілітаризація з боку країн Східної Азії (Китаю, Північної Кореї та Росії) як фактор трансформації сучасної японської ідентичності.

Метою дослідження є встановити, як зростання військових загроз у Східній Азії позначається на трансформації японської ідентичності та яким чином ці зміни відображаються у зовнішній політиці Японії. **Дослідницьке питання** – якими характерні риси сучасної японської зовнішньополітичної ідентичності в контексті регіональної мілітаризації у Східній Азії? Яким чином ця трансформація проявляється у дискурсивних практиках Японії щодо Китаю, Північної Кореї, Росії та України, формуючи нові виміри зовнішньополітичної ідентичності держави?

Для досягнення мети дослідження, основними **завданнями роботи** є:

- (1) систематизувати теоретичні та методологічні підходи до дослідження ідентичності у міжнародних відносинах;
- (2) обґрунтувати використання методу case study як оптимального інструмента для аналізу трансформації японської ідентичності у зовнішньополітичному контексті;
- (3) виявити витоки пацифістської складової японської ідентичності після Другої світової війни;
- (4) виокремити основні риси виміру економічної ідентичності Японії у зовнішньополітичній поведінці;
- (5) виявити чинники формування та складові ідентичності Японії як відповідального актора на міжнародній арені;
- (6) з'ясувати зміст дискурсивних реакцій Японії на стратегічне посилення Китаю в Східній Азії;
- (7) виявити специфіку формування образу Північної Кореї у японській безпековій та національній політиці.
- (8) визначити зміну позиції Японії щодо Росії крізь призму зовнішньополітичних заходів;
- (9) встановити ключові риси сучасної ідентичності Японії у ставленні та підходах до співпраці з Україною.

У цьому дослідженні теоретичним підґрунтям є реконцептуалізований конструктивізм. Цей підхід дозволяє відійти від обмеженого сприйняття ідентичності як фіксованої категорії, натомість трактуючи її як дискурсивне явище,

що формується у взаємодії із зовнішнім світом. Дослідження спирається на підходи, запропоновані у роботах Alexandrov (2003) та Yamada (2013), які доповнюють класичне розуміння ідентичності у теорії конструктивізму інструментами та уточнюють її ознаки. Також, в цій роботі обраний історичний підхід до викладення інформації, що обумовлено необхідністю простежити темпоральну еволюцію ідентичності Японії відповідно до динаміки регіональної безпекової ситуації. Це дозволяє зрозуміти, якою мірою повторювані виклики отримували дедалі більший резонанс, окреслюючи нові рамки ідентичності.

В дослідженні застосовується метод case study, в рамках якого пропонується проаналізувати конкретні приклади — Китай, Північну Корею, Росію та Україну — як дзеркала, крізь які Японія осмислює і трансформує власну ідентичність. У межах кейсів використовується також дискурс-аналіз офіційних стратегічних документів та публічних промов політичного керівництва, аби відстежити, яким чином ідентичність артикулюється у політичному мовленні та як вона узгоджується з діями Японії у сфері зовнішньополітичній та безпекових сферах.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЯПОНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

1.1. Визначення та теоретичні підходи до дослідження національної ідентичності в міжнародних відносинах

Теоретичні підходи до вивчення ідентичності в міжнародних відносинах охоплюють доволі широкий спектр концепцій, котрі намагаються пояснити, як ідентичності конструюються, трансформуються та взаємодіють на міжнародній арені. Ці підходи відрізняються тим, що певною мірою кидають виклик традиційному розумінню поведінки держав, яке часто ставить на перше місце динаміку матеріальної сили, а не соціальний та історичний контекст. Тож для подальшого дослідження ідентичності, в цьому розділі буде розглянуто як і загальне визначення та інтерпретація ідентичності держави в рамках теорій МВ, так і більш вузько спрямовані теоретичні підходи до її концептуалізації.

У контексті міжнародних відносин ідентичність - це спосіб, у який окремі особи та національні групи визначають себе, зокрема, по відношенню до інших. У своїй роботі "Personal identity, national identity and international relations", Вільям Блум (1990) визначає це поняття як таке, що охоплює особисту ідентичність, національну ідентичність і ширшу динаміку, яка регулює взаємодію на міжнародній арені. Зокрема, Блум звертається до теорії ідентифікації та використовує її для розуміння психологічних зв'язків між індивідами та їхньою нацією, як і те, як ці зв'язки впливають на колективну поведінку в соціальній та політичній сферах. Виходячи із цього теоретичного підходу, науковець говорить про те, що за схожих обставин у навколишньому середовищі люди формують спільну ідентичність, яка може призвести до колективних дій, спрямованих на захист і зміцнення цієї ідентичності.

До схожого визначення ідентичності у міжнародних відносинах приходять і

Річард Лебоу (2008), шляхом аналізу класичних філософських робіт, зокрема Канта та Гегеля. Втім, у роботі “Reconceptualizing Identity in International Relations: Moving Beyond the ‘Us vs. Them’ Binary” дослідник дещо критикує підхід класиків, згідно з яким ідентичність формується насамперед через протиставлення себе «іншому». З його точки зору такого роду бінарний погляд спрощує процес формування ідентичності. Натомість Лебоу стверджує, що ідентичності можуть виникати незалежно від *негативно* сконструйованих інших, а *позитивна* взаємодія з «іншими» може відігравати значну роль у їх розвитку.

Аспект, якого частково торкаються як Блум, так і Лебоу - це флюїдність ідентичності. Більш детально на ньому наголошують Бернд Бухер та Урсула Яспер (2016). Говорячи про ідентичність вони підкреслюють, що сучасні дослідження часто все ще розглядають ідентичність у методологічно індивідуалістичних та каузальних термінах, що обмежує розуміння того, як ідентичності розвиваються з часом. Замість того щоб зосереджуватися на єдиному понятті ідентичності, автори пропонують аналізувати безпосередньо «акти ідентифікації» - процеси, за допомогою яких ідентичності створюються, узгоджуються та виражаються в політичних дискурсах, особливо в тому, що стосується зовнішньополітичних рішень. Таким чином, ідентичність в МВ розглядається як динамічний набір ідентифікацій, а не як статична властивість, що підкреслює її роль у впливі на поведінку держави та міжнародну взаємодію, не будучи при цьому суворо каузальною чи есенціалістською за своєю природою.

З метою виявлення найбільш доцільного теоретичного напрямку подальшого аналізу ідентичності держави, розглянемо інтерпретацію цього поняття в рамках класичних підходів. Теоретики реалізму характеризують взаємозв'язок між ідентичністю та національним інтересом у міжнародних відносинах насамперед через призму владних силових політик та власних інтересів. У реалізмі держави розглядаються як головні актори міжнародної системи, а їхня поведінка, своєю чергою, визначається переважно переслідуванням національних інтересів, які здебільшого зосереджені на безпеці та виживанні (Mallinckrodt, 2018). Також реалісти стверджують, що міжнародна політика за своєю суттю є анархічною,

тобто не існує всеохоплюючої влади, яка б забезпечувала дотримання правил чи норм. Саме така анархічна структура змушує держави ставити на перше місце власну безпеку і діяти раціонально, щоб максимізувати свою владу і забезпечити виживання (Korab-Karpowicz, 2023).

У цьому контексті ідентичність держави тісно пов'язана з її роллю раціонального, одноосібного актора, який маневрує в умовах конкурентної та конфліктної міжнародної арени. Більше того, реалізм стверджує, що етичні норми та міркування часто є вторинними по відношенню до сили та власних інтересів у веденні міжнародних відносин. Таким чином, виходячи із теорії реалізму, державна ідентичність в своїй основі формується під впливом владних імперативів та національних інтересів, а держави діють насамперед задля забезпечення власного виживання та посилення позицій в анархічній міжнародній системі. Попри те що певне уявлення про ідентичність держав можна скласти і крізь цю призму, загалом, реалізм пропонує радше обмежений фундамент для дослідження обраного феномену, адже ідентичність тут розглядається саме як вторинний продукт дії інших факторів та не має власного впливу на політику держав.

З позиції лібералізму, поняття національної ідентичності також не є повноцінною детермінуючою константою. Сама теорія зосереджується на ролі норм і міжнародного права, які впливають на те, як держави розуміють себе і взаємодіють одна з одною. Серед ліберальних держав існує «презумпція дружби», яка вказує на те, що спільні ідентичності та цінності між ними сприяють мирним відносинам. І навпаки, ліберальні держави ставляться з підозрою до неліберальних держав, що ще більше підкреслює, як ідентичність держав впливає на їхню міжнародну взаємодію (Doyle, 1986). Проте ідентичність, на якій наголошує лібералізм є саме *демократичною ідентичністю* (відданість демократичним принципам), що формує поведінку держав на міжнародній арені, та передбачає, що демократії мають тенденцію сприяти мирним відносинам і співробітництву, оскільки їхня політика відображає волю народу і є підзвітною йому.

Окремо варто зауважити, що лібералісти, на відміну від реалістів, схильні стверджувати, що держави не керуються виключно власними інтересами. Скоріше,

вони підкреслюють важливість внутрішніх характеристик, включаючи природу політичних систем і соціальну ідентичність держав, у формуванні їхніх процесів прийняття рішень (Mallinckrodt, 2018). Тобто в цьому контексті ідентичність у лібералізмі радше виступає окремим політичним виміром, що виявляється кризь екстерналізацію у міжнародних відносинах.

Таким чином, серед популярних теорій залишається конструктивізм, який своєю чергою, пропонує значно більш осяжний підхід до визначення та ролі ідентичності акторів МВ. Як тлумачить Адлер (1997), в одній зі своїх фундаментальних робіт “Seizing the Middle Ground: Constructivism in World Politics“, конструктивізм передбачає, що відносини на міжнародному рівні конструюються соціально через когнітивні рамки як окремих акторів, так і структур. Це означає, що розуміння і переконання індивідів та суспільств формують їхню взаємодію і матеріальний світ, у якому вони живуть, який, своєю чергою, не є фіксованим. Дослідник також стверджує, що колективні ідеї і норми відіграють вирішальну роль у визначенні ідентичностей, інтересів і поведінки акторів у міжнародних відносинах. А отже, ідеї та переконання є невід’ємною частиною розуміння МВ.

Глибше у дослідження поняття ідентичності заглиблюється Александр Вендт (1999), один основоположників конструктивізму, концептуалізуючи види ідентичностей акторів та їхній вплив. У книзі “Social theory of International Politics” науковець розрізняє декілька видів особистостей. Першочерговою є *особиста* (корпоративна) *ідентичність*, що підкреслює важливість самоусвідомлення та визнання держави як окремого актора МВ та включає в себе основні якості, які становлять державу, дозволяючи їй існувати як цілісній одиниці. Корпоративні ідентичності формуються шляхом самоорганізації внутрішніми структурами/процесами держав, які є екзогенними по відношенню до державної системи. І оскільки «конститутивний процес є самоорганізаційним», як стверджує Вендт (1999, р. 225), конструювання корпоративних ідентичностей не потребує «жодного конкретного Іншого, з яким пов’язане Я». Тому такі *особисті ідентичності* створюють стабільні платформи для процесів соціального

конструювання на міжнародному рівні, де держави набувають соціальних ідентичностей (Yamada, 2013, p.31-32).

На противагу корпоративній, соціальні ідентичності (видова, рольова, колективна) значною мірою приписує державам міжнародне суспільство (Wendt, 1999, 224-33). *Видова ідентичність* означає класифікацію держав на основі спільних характеристик і соціальних категорій, які містять певні значення. Приклади включають такі види, як «демократична держава», «капіталістична держава» або «авторитарна». Ці класифікації можуть впливати на те, як держави сприймаються і трактуються в міжнародних відносинах та можна стверджувати, що саме про такого характеру вимір ідентичності враховується у торії лібералізму.

Рольові ж ідентичності виникають із соціальних структур і нормативних очікувань, пов'язаних з конкретними позиціями в певному контексті. Наприклад, держава може ідентифікувати себе як «лідера» в регіональних зусиллях з безпеки або як «клієнта» більш потужного союзника.

Колективна ідентичність виходить за рамки індивідуальних державних ідентичностей, відображаючи почуття приналежності до більшої групи або сукупності держав. Ця ідентичність охоплює визнання того, що держави мають схожий досвід, цінності або спільні цілі, що призводить до колективного самоусвідомлення. Наприклад, держави-члени регіональної організації можуть розвивати колективну ідентичність на основі спільних економічних інтересів або проблем безпеки. Поява колективної ідентичності може також сприяти поглибленню співпраці між державами і трансформувати їхні інтереси та політику, щоб тісніше узгодити їх з груповими нормами та цілями.

Зрештою, згідно з конструктивізмом Вендта, соціальне конструювання ідентичностей є важливим, оскільки «ми» має бути встановлене до того, як можуть бути сформульовані інтереси для просування від імені «ми» (Adler, 1997). Отже згідно з такими міркуваннями, інтереси держав формуються їхніми ідентичностями, в той час як самі державні ідентичності (а отже, й інтереси) можуть змінюватися в процесі взаємодії акторів.

Втім, навіть беручи до уваги важливість ідентичності в теорії конструктивізму, в класичних роботах все ще наявні певні білі плями: нечіткий зв'язок між державною ідентичністю та іншими конструктивістськими концепціями, недостатнє вивчення того, як держави маневрують множинними ідентичностями та брак емпіричних досліджень державної ідентичності. Наостанок, суттєвим недоліком класичного конструктивістського підходу до державної ідентичності є нехтування її зв'язком з владною силовою динамікою (*power dynamic*), яка навпаки виходить на перше місце в популярному сьогодні напрямку реалістичної думки.

Більш зважений підхід до концептуалізації ідентичності пропонує у своєму дослідженні Максим Александров (2003), де представляє системний огляд і нове визначення державної ідентичності, яке узгоджується з раціоналістичними принципами, стверджуючи, що державна ідентичність слугує життєво важливим інструментом для стратегічної взаємодії між державами. Першочергово, на основі попередніх досліджень, автор зауважує часткове або повне взаємне використання понять *національна ідентичність* та *державна ідентичність* (усі попередні теорії також здебільшого використовують поняття як взаємозамінні).

Александров стверджує, що різниця між національною ідентичністю та державною ідентичністю полягає насамперед у їхніх визначеннях та вимірах. Національна ідентичність зазвичай стосується спільних наративів та культурних зв'язків, які пов'язують групу людей разом, часто зосереджуючись на аспекті «уявної спільноти» нації. Вона охоплює почуття, цінності та історичний досвід, які сприяють колективному відчуттю приналежності до членів нації. З іншого боку, державна ідентичність є більш складною і включає в себе уявлення та переконання про державу як всередині країни (її власні еліти та громадяни), так і ззовні (інші держави та їхнє населення). Автор вказує на те, що в той час як державна ідентичність включає переконання щодо поведінки, прав та обов'язків держави по відношенню до інших держав, національна ідентичність підкреслює емоційні та культурні зв'язки між людьми в межах цієї нації. Проте, навіть відокремивши ці

поняття, Александров також зазначає, що «..національна та державна ідентичності часто, якщо не завжди, певною мірою перетинаються» (Alexandrov, 2003, p.4).

Запропонована у статті реконцептуалізація передбачає розрізнення *внутрішнього та зовнішнього вимірів державної ідентичності*. Внутрішній вимір стосується переконань та уявлень, яких дотримуються еліти та громадськість всередині держави, тоді як зовнішній вимір стосується того, як цю державу сприймають еліти та громадськість в інших державах. Цей підхід замінює суто конструктивістське поняття «самоусвідомлення держави» (state self-understanding), яке може бути неоднозначним, на менш амбітну ідею «державного представництва» (state representation), пропонуючи більш конкретизоване розуміння того, як ідентичності можуть впливати на поведінку держави, не відкидаючи при цьому раціональних мотивів, що стоять за такою поведінкою.

Автор також підкреслює, що державну ідентичність слід розглядати не як причинно-наслідкову детермінанту державних інтересів чи політики, а радше як інструмент, що використовується в рамках політики державної ідентичності. Ця політика передбачає різні спроби представників держави зміцнити або переосмислити уявлення про державу, тим самим впливаючи на її зовнішню політику та відносини з іншими державами. Загалом, така реконцептуалізація виступає за більше визнання державної ідентичності в рамках основного дискурсу міжнародних відносин, поєднуючи ідеї конструктивістських і раціоналістичних поглядів.

Отже, загальні теоретичні підходи, зокрема доповнені версії конструктивістського бачення, уже можуть надати фундамент для подальшого дослідження, проте аби уникнути дещо обмеженого погляду, варто розглянути також більш специфічні парадигми та їхню інтерпретацію теми ідентичності та держави: постколоніальна парадигма, парадигма націоналізму та теорія соціальної ідентичності.

У постколоніальному дискурсі ідентичність держав часто розглядається крізь призму колоніальної спадщини та того, як *історичний контекст* формує сучасні політичні та соціальні структури. Постколоніальні теоретики підкреслюють, як

колоніальні практики інституціоналізували певні ідентичності - расові, етнічні чи релігійні - які зберігаються і сьогодні та формують національні ідентичності. Ця інституціоналізація означає, що, хоча формальне колоніальне панування могло закінчитися, ідентичності та категоризації, сформовані за цей час, продовжують впливати на суспільні ієрархії та динаміку влади, часто призводячи до міжгрупових конфліктів та питань, пов'язаних з національною ідентичністю (Go, 2023).

Одним із ключових аргументів є те, що колоніальний дискурс створив стійкі моделі репрезентації та конструювання ідентичності, які продовжують впливати на колишні колонії. Зокрема, концепція «орієнталізму» Едварда Саїда описує, як Захід конструював Схід як культурного «Іншого», що слугувало виправданням колоніального панування і продовжує впливати на сприйняття та взаємодію у постколоніальному світі (Latifa, Karim, 2019). В цьому контексті, Едвард Саїд також обговорює необхідність деконструкції домінуючих наративів і визнання того, як на продукування знань впливає динаміка влади, тим самим впливаючи на те, як конструюються і сприймаються національні ідентичності.

З точки зору націоналізму, національна ідентичність – це по суті колективна ідентичність, глибоко вкорінена у спільному походженні, етнічній приналежності чи культурних зв'язках людей певної нації. І тут йдеться здебільшого про спільне почуття приналежності та солідарності. Цікавим є й те, що така ідентичність, як правило, не є добровільною. Люди часто є її частиною за народженням чи спадщиною, а не за власним вибором. В основі такої ідентичності також лежить об'єднання на основі поняття про власну «інакшість», відмінність від інших (Miscević, 2001). Тож, з точки зору міжнародних відносин, така національна ідентичність впливає на те, як держави взаємодіють, спонукаючи їх провадити політику, що відповідає їхнім національним інтересам і культурним цінностям. Також, націоналізм робить акцент на посиленні державного суверенітету та територіальної цілісності у світовій політиці.

Геллнер, ключова фігура в дослідженнях націоналізму, стверджує, що націоналізм є продуктом сучасності, а не відродженням давніх настроїв. Він вважає, що він виник з потреби індустріального суспільства в культурній гомогенізації для

підтримки мобільної та грамотної робочої сили, створюючи в процесі національну ідентичність (Dikshit, 2022). Водночас Геллнер також припускає, що націоналізм конструює нації, підкреслюючи, що державні та національні ідентичності є соціально та культурно сконструйованими, а не природними. По суті, ідеї Геллнера показують, що державні ідентичності є динамічними, сформованими історичними, соціальними та економічними факторами, а не статичними дано, що узгоджується з конструктивістськими підходами. Проте урахування саме фактору націоналізму в аналізі ідентичності сучасних держав дає більш чіткі категорії для розуміння окремих кейсів на основі загальних теорій МВ.

Теорія соціальної ідентичності пропонує психологічну лінзу для розуміння ідентичності держав у міжнародних відносинах. Дебора Велш Ларсон (2017) стверджує, що держави, як і групи, прагнуть до «позитивно відмінної» ідентичності, порівнюючи себе з референтними групами з дещо вищим статусом. Це, своєю чергою, може спонукати їх до прийняття таких стратегій, як соціальна мобільність, соціальна конкуренція або соціальна творчість, і, залежно від їхніх цілей, наслідувати, конкурувати або переосмислити те, що цінується. Згідно з теорією, держави, як і окремі особи, дуже чутливі до сприйняття свого статусу та легітимності у світовому співтоваристві, що впливає на їхні дії та взаємодію на міжнародній арені.

Цікавим елементом цієї теоретичної парадигми є підкреслення необхідності враховувати емоційні фактори, пов'язані з ідентичністю. Різні образи аутгруп (союзників, ворогів, тощо) можуть викликати різні емоційні реакції та проявлятися в різній поведінці, що підкреслює складність національної ідентичності, яка виходить за межі простої когнітивної категоризації (Humans, 2002).

Загалом, цей теоретичний підхід цінний тим, що підкреслює прагнення до позитивної ідентичності та визнання статусу, проливаючи світло на те, чому держави можуть проводити певну політику, додаючи шар соціального та психологічного розуміння, що також виходить за рамки матеріальних інтересів та влади.

У підсумку, суттєва відмінність у теоретичному позиціонуванні ідентичності держав спостерігається лише у порівнянні реалізму з іншими теоріями МВ, тоді як конструктивізм, лібералізм та інші більш вузько спрямовані теоретичні парадигми є взаємодоповнюючими. Відповідно, основою синтезу для аналізу ідентичності держави у цьому дослідженні стане реконцептуалізований конструктивізм, який не просто розглядає державну ідентичність як соціально сконструйовану та змінну під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників, а й розрізняє внутрішні та зовнішні виміри державної ідентичності. Загальне розуміння внутрішнього виміру складатиме національна ідентичність у доповненому контексті парадигми націоналізму. Зовнішній вимір, що стосується представлення (зовнішньої політики) та сприйняття держави на міжнародній арені, ототожнюватиметься саме із поняттями державної ідентичності, тобто такої, що включає переконання щодо поведінки, прав та обов'язків держави по відношенню до інших.

Оскільки первинний фокус у цьому дослідженні матиме саме державна ідентичність, провідні риси, на які я спиратимусь у подальшому аналізі випливають із вище описаних теоретичних рамок. Тож, безпосередньо диспозиція “я-інший”, що лежить в основі загальноприйнятого розуміння ідентичності, слугуватиме ключовою ознакою проявів державної ідентичності. Це передбачатиме визначення ідентичності держави на противагу зовнішнім акторам або загрозам за допомогою обраного методу дослідження. У своїй дисертації, Йошіко Ямада, спираючись на рамки визначені у дослідженні Боснійської війни Гансен Лене (2006), називає цю ознаку *просторовістю* (Yamada. 2013, p.41-2).

Іншою ознакою яку визначає Ямада є *темпоральність*. Тобто, актори усвідомлюють себе в часі, порівнюючи свій часовий розвиток з часом інших, використовуючи такі показники як, наприклад, "розвинутий" чи "нерозвинутий", "прогресивний" чи "відсталий", "сучасний" чи "примітивний", "той, що змінює" чи "той, що повторює". І зрештою, розуміння себе в просторі та часі, викликає відчуття відповідальності "Я" перед іншим. Так дослідниця визначає третю ознаку - *етичність*.

Ця ознака особливо важлива в контексті цього дослідження, адже “артикуляція етичної ідентичності має серйозні наслідки для зовнішньої політики, оскільки зовнішньополітичний дискурс часто включає в себе конструювання моралі, якої «я» має дотримуватися має підтримувати у здійсненні політики щодо іншого” (Yamada, 2013, p.42). Таким чином, цінності та норми слугуватимуть одними із головних рис у дослідженні ідентичності держави, оскільки актуалізація ідентичності призводить до формування колективних норм поведінки, коли держави приймають певні ролі, які визначають їхню взаємодію з іншими, тим самим впливаючи на зовнішню політику.

Зрештою, така ознака ідентичності як змінність, представляє ключовий інтерес для цього дослідження, адже динамічна природа феномену означає, що ідентичності можуть змінюватися з часом, впливаючи на стратегічні інтереси держави та її зовнішню політику, як і навпаки.

Основна теоретична рамка також доповнюватиметься трактуваннями певних подій та історичного дискурсу крізь призму постколоніальної парадигми та теорії соціальної ідентичності, завдяки взаємній узгодженості. Такий підхід дозволить комплексно дослідити трансформацію державної ідентичності в умовах сучасних міжнародних змін та загроз, з різних теоретичних перспектив, враховуючи особливості обраної держави.

1.2. Case study як метод дослідження проявів японської ідентичності у зовнішній політиці

Метою цього дослідження є встановити, як зростання військових загроз у Східній Азії впливає на трансформацію японської ідентичності та яким чином ці зміни відображаються у зовнішній політиці Японії. Об’єктом дослідження слугуватиме безпосередньо ідентичність Японії в контексті міжнародних відносин. Тут варто зауважити, що ідентичність, як було встановлено у попередньому розділі, розглядатиметься переважно із державної (зовнішньої) та частково національної

(внутрішньої) перспектив. Таким чином, предметом цього дослідження виступатиме мілітаризація країн Східної Азії, саме як зовнішній фактор дії.

З огляду на обрану тематику роботи, для детального аналізу японської ідентичності та її трансформацій в контексті міжнародних відносин, методом дослідження обрано кейс-стаді. Кейс-стаді (case study) - це широко застосовуваний дослідницький підхід у соціальних, зокрема політичних науках, який дає змогу поглиблено вивчати складні явища в їхньому реальному контексті (Priya, 2021). На відміну від великих досліджень, які прагнуть широких узагальнень, кейс-стаді уможливають саме детальний аналіз конкретних подій, політик і дискурсів, що робить їх особливо ефективними для вивчення трансформацій, пов'язаних з ідентичністю. Отже, враховуючи, що ідентичність держави є соціально сконструйованою концепцією, яка еволюціонує і часто формується під впливом історичних наративів та зовнішнього впливу, метод кейс-стаді добре підходить для аналізу того, як ідентичність Японії переосмислюється у відповідь на загрози регіональній безпеці.

Розглядаючи методологію детальніше, найбільш доцільним напрямком застосування кейс-стаді у цьому дослідженні є *теоретико-інтерпретативний*. Цей підхід передбачає, що «теорії чи теоретичні концепції співвідносяться з інтерпретацією подій чи фактів, а дослідник спирається на припущення про соціальне конструювання реальності та свій досвід» (Яковлев. 2011). Оскільки фокусується на тому, як японська ідентичність формується під впливом зовнішніх загроз безпеці, це узгоджується з припущенням про природу соціального конструювання об'єкту дослідження. Також проєкція процесу мілітаризації у Східній Азії на ідентичність Японії відображається у зовнішньополітичному дискурсі Японії, зокрема, в її стратегії безпеки, що еволюціонує. Тож, теоретико-інтерпретативний підхід дає можливість проаналізувати, як політична риторика, національні наративи та державна політика взаємодіють із формуванням ідентичності.

В рамках обраного методу та підходу, підбір кейсів зумовлений безпосереднім зв'язком із трансформацією національної ідентичності Японії під

впливом регіональної мілітаризації. Кожен кейс – Китайська Народна Республіка (далі Китай, КНР), Корейська Народно-Демократична Республіка (далі Північна Корея, КНДР), Російська Федерація (далі Росія, РФ) - представляє окремий виклик безпеці (Japan Ministry of Defence, 2024). Метою обрання трьох держав, які Міністерство Оборони Японії у своїй безпековій стратегії визнає як такі що є викликом для безпеки Японії, є можливість порівняти три різні перспективи та їхню взаємодію із безпековим дискурсом і національною самосвідомістю. Зокрема, Китай описується як «безпрецедентний і найбільший стратегічний виклик» через його експансіоністську політику, військову діяльність та економічний примус. Північну Корею називають «серйозною і неминучою загрозою» через її ядерну зброю і ракетні програми. А Росію критикують за агресію в Україні, яка розглядається як порушення міжнародних норм і потенційна загроза для Японії (Ministry of Foreign Affairs, 2022).

Останній кейс дещо відрізнятиметься за своєю суттю, адже розглядатиме підтримку Японією України на тлі повномасштабного вторгнення Росії. Сама ж Україна не є безпековим викликом для Японії, а отже у цьому кейсі акцент буде зміщено радше на аналіз того, як сучасна японська ідентичність акцентуалізується у відносинах з Україною після 2022 року. У рамках кожного кейсу дослідження зосереджуватиметься на визначенні конкретних подій, пов'язаних із безпековими викликами з боку Китаю, Північної Кореї та Росії, та аналізі того, як Японія реагувала на ці виклики на рівні політичних рішень, безпекових стратегій і суспільного дискурсу.

В рамках загальної методологічної рамки, у цьому дослідженні також буде частково інтегрований дискурс-аналіз у структуру кейс-стаді для вивчення того, як національна ідентичність Японії артикулюється та змінюється у відповідь на зовнішні загрози безпеці. Дискурс-аналіз - це академічний підхід, який досліджує, як мова і комунікація формують соціальні реалії (Holzscheiter, 2013). Він підкреслює соціальні та політичні наслідки використання мови, досліджуючи способи конструювання значення через дискурс і те, як ці процеси впливають на ідентичності, відносини та динаміку влади. Тож, застосування цього методу

забезпечить глибше розуміння того, як безпекові загрози формулюються в політичній риториці та програмних документах.

Хольцшайтер (2013) поділяє дискурс-аналіз на два основні підходи: *мікроінтеракційний*, який зосереджується на комунікативній динаміці та індивідуальних мовленнєвих актах, і *макроструктурний*, який розглядає дискурс як систему значень. Обидві перспективи підкреслюють взаємодію між мовою, владою та соціальними структурами, та частково допомагатимуть в аналізі окремих кейсів. Зокрема, аналізуючи урядові заяви, “white papers”, офіційні промови та медійні наративи, мікроінтеракційний підхід дозволить виявити зміни у самосприйнятті Японії та її обґрунтуванні змін у політиці. Мікроінтеракційний підхід матиме на меті підкреслити індивідуальну активність та узгодження значень у конкретних ситуаціях, тоді як макроструктурний підхід контекстуалізує ці взаємодії в ширших рамках ідентичності держави. У дискурс-аналізі будуть використані ключові риси-ознаки ідентичності, визначені у попередньому розділі, котрі слугуватимуть основними інструментами для встановлення меж та ознак ідентичності.

Отже, застосування методу кейс-стаді у цьому дослідженні має на меті забезпечити структурований, але й водночас гнучкий підхід до вивчення того, як ідентичність Японії формується під впливом динаміки регіональної безпеки. Дослідження покликане розширити розуміння того, як Японія здійснює трансформацію ідентичності в умовах геополітичних змін в регіоні, позначеному зростаючою мілітаризацією, та як це відображається і на самосприйнятті Японії, і на її зовнішньополітичній реакції.

РОЗДІЛ 2. ВИТОКИ ТА ЕВОЛЮЦІЯ ЯПОНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ПІСЛЯ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

2.1. Пацифізм як основа ідентичності Японії після 1945 року

“За велінням часу і долі ми вирішили прокласти шлях до великого миру для всіх прийдешніх поколінь, терплячи нестерпне і страждаючи від того, що нестерпно.” (Atomic Heritage Foundation, 2022). Ці слова пролунали з вуст Імператора Хірохіто 15 серпня 1945 року у радіо промові, в якій він оголосив про капітуляцію Японії. Багаторівневий по-воєнний контекст, у якому опинилась тоді країна, постав перед японцями у необхідності глибокої переоцінки ідентичності як на національному, так і міжнародному рівнях. Тож, слова Імператора можна вважати не лише політичною декларацією капітуляції, але й символічною точкою відліку для формування нової японської ідентичності — ідентичності, в основі якої опинився пацифізм як політична і моральна відповідь на трагедії війни.

Після капітуляції японське суспільство продемонструвало доволі складний спектр ставлень до війни, які переважно характеризувалися почуттям сорому та жертви, а не сильним почуттям провини за свої дії як агресора, як це, наприклад, згодом відбулось у Німеччині. Багато японців боролися з колективним психологічним станом, описаним як «стан кіюдацу» (虚脱 - kyodatsu - раптова втрата дієздатності або повне фізичне виснаження), що у післявоєнному контексті означало почуття пригніченості та деморалізації від поразки (Starkweather, 2022). Цікаво, що сам цей стан був спричинений одразу декількома факторами, які Томас Бергер у роботі “Культури антимілітаризму: Національна безпека в Німеччині та Японії” (1997) об’єднав у терміні подвійна віктимізація - “dual victimization”, що полягала у віктимізації з боку власного воєнного режиму та віктимізації з боку інших держав (США). Таким чином, Японці відчували себе жертвами власного воєнного командування, чії амбіції привели країну до руйнівної агресивної війни, і в той же час існує відчуття жертви з боку Сполучених Штатів, які проводили

масштабні військові операції проти Японії, котрі завершилися атомними бомбардуваннями Хірошіми та Нагасакі (Ogawa, 2011).

Ця перспектива “жертви” заклала фундамент на національному рівні для унікальної форми пацифізму, яка отримала широке поширення, особливо серед прогресистів, які відкидали мілітаризм та імперіалізм минулого Японії. Втім, розглядаючи характеристики ідентичності після війни саме на національному рівні, не можна оминати одне із ключових понять, яке фактично представляє японське розуміння національної ідентичності - *Ніхонджірон* (日本人論 - дослівно перекладається як теорії/дискусії про японський народ). Історично дискурс навколо поняття зосереджувався на утвердженні унікальної культурної ідентичності, а саме відмінності японського народу на протигагу західним впливам (Kim Jeongwoon, 2011). В японському розумінні цього терміну, ключова характеристика ідентичності проявляється в тому, що її варто розуміти окремо від глобальних впливів, у прагненні відновити «національну душу» Японії (Starkweather, 2022, p.7).

Хоча *ніхонджірон* часто представляє націоналістичні настрої, існує помітна складність у тому, як ці настрої проявляються. У післявоєнний період спостерігався початковий поштовх до космополітичної ідентичності, але зі зростанням популярності правих організацій, японська національна ідентичність зазнала реакційного зсуву від пацифістської, космополітичної, прогресивної концепції до націоналістичної та традиціоналістичної, порівняно з тим, що було у післявоєнний період (Starkweather, 2022, p.11-12). Так уже новий націоналізм стає домінуючою політичною ідеологією, що детально розглядатиметься в основній частині цього дослідження.

Втім, саме у післявоєнний час багато праць про *ніхонджірон*, намагалися створити наратив, який би підкреслював миролюбний характер Японії, посилюючи ідею про те, що Японія має сприяти миру і стабільності у світі, а не мілітаризму. Визнання «особливої» ідентичності Японії також перепліталось з прихильністю до пацифізму, ілюструючи суспільний зсув у бік цінності гармонії та співпраці з

іншими країнами, особливо в контексті відмови від мілітаризму після руйнівної війни (Kim Jeongwoon, 2011).

Зрештою, повоєнна епоха стала часом інституціоналізації норм, що сприяли антимілітаризму та пацифізму, на які вплинула американська окупація. Ці норми знайшли своє відображення в Конституції Японії, зокрема в статті 9, в якій проголошується:

“Щиро прагнучи до міжнародного миру, заснованого на справедливості і порядку, японський народ назавжди відмовляється від війни як суверенного права нації і від загрози силою або її застосування як засобу вирішення міжнародних суперечок ... Право держави на війну не буде визнано.” (The Constitution of Japan, 1947)

Принципи, закріплені в статті 9, глибоко резонували з населенням, яке пережило жахи війни на власному досвіді та згодом концепція «конституції миру» (平和憲法) стала символом прагнення Японії уникати конфліктів у майбутньому та закріпила прагнення Японії бути “силою миру” (Kim Su-jin, 2018).

Звертаючись до чинників формування оновленої державної ідентичності, саме стаття 9 заклала основи для подальшого курсу конструювання бачення держави у системі міжнародних відносин, що розглядатиметься далі.

Тож, підводячи ризик у розгляді внутрішніх чинників, розгортання масових громадських кампаній за мир відіграло вирішальну роль у впровадженні пацифістської ідентичності в японському суспільстві. Усі вони наголошували на захисті принципу, що «справедливих» воєн не буває, вкорінюючи ідею ненасильства серед населення та формувались саме навколо ідеології статті 9 (Ogawa, 2011). Найбільші рухи включали: антиядерні акції, (ініційовані в середині 1950-х років), опозицію до американсько-японського Договору безпеки (близько 1960 року), Бехейрен (громадянський комітет «Мир В'єтнаму!», активний під час війни у В'єтнамі в 1960-х роках).

Зрештою, повоєнна ідентичність країни рівноцінно, або навіть більше формувалась під впливом зовнішніх факторів. Тому більш детально варто розглянути саме вимір державної ідентичності.

Як зазначалось вище, нова Конституція, розроблена під керівництвом США, закріпила пацифізм як основний елемент японської ідентичності. Поразка у Другій світовій війні та подальша окупація Сполученими Штатами створили умови, в яких почуття власної гідності, яке підтримувало імперські амбіції Японії, мало бути реконструйоване, що в результаті і призвело до переосмислення того, «ким ми були» і «ким ми є зараз» для японського народу (Yamada, 2013 p.11). Тож, впроваджена під впливом США та за принципом співвідношення себе до “інших” націй, “конституція миру”, створила правову базу, яка обмежує військовий потенціал Японії і формує зовнішню політику держави в напрямку пацифістської позиції.

На практиці, ця прихильність до пацифізму проявляється різними способами, включаючи принцип виключної оборони (専守防衛), який обмежує військовий потенціал Японії суто оборонними цілями та включає в себе три принципи заборони експорту зброї (武器輸出三原則), які обмежують експорт зброї, і три неядерні принципи (非核三原則), які забороняють володіння, виробництво і ввезення ядерної зброї в Японію (Kim Su-jin, 2018).

Принцип виключної оборони - це конституційна доктрина безпеки, яка сформувала японську післявоєнну ідентичність, як реакцію на мінливі геополітичні реалії. Вона передбачає застосування лише військової сили: *реакційно* - після збройного нападу на Японії; *мінімально* - обмежено обсягом, необхідним для самооборони; *непровокативно* - без підтримання "військового потенціалу" за межами оборонних потреб (Japan Ministry of Defense, 2025).

З-поміж інших інституційних рамок в яких маніфестується післявоєнна державна ідентичність Японії не можна не згадати про Сили Самооборони Японії (自衛隊 - далі ССО). Хоч стаття 9 і забороняє розбудову військового потенціалу,

Японія створила ССО для виключно оборонних цілей, роль яких обмежена самообороною та миротворчістю (*Nautilus Institute for Security and Sustainability*, 2011). Та попри те, що спочатку роль ССО розглядалась радше як символ миролюбної нації, їхня зростаюча участь у міжнародних миротворчих і гуманітарних місіях відображає ширше розуміння відповідальності Японії за безпеку (Chijiwa, 2012). Діяльність ССО, в тому числі участь у різних миротворчих операціях ООН і операціях з ліквідації наслідків стихійних лих, ілюструє доволі виважений підхід до безпеки, який відповідає зростаючій ідентичності Японії як глобального гравця, яка своєю чергою, розглядатиметься у розділі 2.3.

Та чим насправді цікаві ССО - це те що саме їх створення поклало початок трансформації, утворивши першу контрверсію у зародковій фазі виключно пацифістської ідентичності. Сформовані під час Корейської війни під тиском США, вони фактично стали першим порушенням положення статті 9 про «відсутність воєнного потенціалу». Уже до 1954 року вони перетворилися на Сили самооборони (ССО), виправдані як «мінімально необхідна оборона» згідно з конституційною інтерпретацією, підтриманою США.

Пізніше, попри початкову заборону на продаж зброї в зони конфліктів (Три принципи експорту озброєнь від 1967 р.), до 1983 р. з'явилися винятки, пов'язані з передачею оборонних технологій до США, що свідчило про прагматичні компроміси та водночас про змінність у поглядах на власну позицію. (Gustafsson et al., 2019). Крім цього, у 1976 році в Концепції національної оборонної програми було запроваджено «Концепцію базових оборонних сил», згідно з якою нарощування військового потенціалу було необхідним для «пасивного стримування», а не для агресії. Таким чином, саме змінність, а не сталість, насправді простежується протягом усього періоду від 1945 і до сьогодні.

Зрештою, одним із важливих контекстів зовнішніх чинників, під впливом яких розвивалось те, що сьогодні прийнято вважати японською ідентичністю після Другої світової війни, була Холодна війна. Хоч, ідентичність Японії і не зазнала кардинальних змін під час Холодної війни, але вона зазнала поступової трансформації у відповідь на зміну безпекового середовища. Переосмислення

конституційних обмежень і оборонної політики протягом десятиліть відображало повільну адаптацію, а не відхід від пацифізму (Withitwinyuchon, 2016).

Період Холодної війни також вплинув на ідентичність Японії, насамперед через її союз зі Сполученими Штатами. Це безпекове партнерство (Договір про взаємне співробітництво та гарантії безпеки між США та Японією 1951 р.) сформувало зовнішню політику Японії та її роль у міжнародному порядку, сприяючи формуванню ідентичності, орієнтованої на економічний розвиток під егідою безпеки США, а не на проекцію власної військової могутності. Водночас партнерство зі США, котре забезпечувало доволі стабільний фундамент для розвитку, призвело до певної втрати ґрунту після закінчення Холодної війни, тим самим створюючи більше вікно можливості для переосмислення, начебто усталеної ідентичності. Втім, саме пацифістська ідентичність, котра лягла в основу не лише конституції, а й ширшого соціального дискурсу та традиції й досі залишається наріжним каменем концептуалізації японської державної та національної ідентичностей.

2.2. Формування економічного виміру японської ідентичності

Поразка у Другій світовій змусила японців вдатись до суттєвої переоцінки національних пріоритетів. Якщо до цього, натхненні Реставрацією Мейджі, наративи ідентичності, як і економічні рейки були мобілізовані на імперську експансію і посилення військової міці, після 1945 р. ці прагнення були абсолютно дискредитовані, що водночас відкрило шлях до нового розуміння національної могутності та міжнародного становища. Нагальна потреба національної реконструкції вимагала зміщення акцентів.

Разом зі змінами у новій “конституції миру”, концепція «економічної держави» (経済国家) стала визначальною характеристикою повоєнної Японії, тим самим сигналізуючи про свідоме рішення надати пріоритет економічному розвитку як новій національній меті. Варто відзначити, що економіка Японії дійсно

розвивалася надзвичайними темпами, часто досягаючи двозначних показників зростання, що каталізувало «пожвавлення та переосмислення питань національної ідентичності, символів та наративів » (Brooke, 2022). Тож, економічний успіх став не просто матеріальною реальністю, а перетворився на сильний наратив про японський національний характер.

В цьому контексті, стратегія, яку науковці назвали Доктриною Йошиди (吉田ドクトリン) значною мірою сформувала повоєнну економічну ідентичність Японії, визначивши економічне відновлення як пріоритет, тим самим перетворивши країну на глобального економічного актора, одночасно переосмисливши її національне самосприйняття (Hoshiro, 2022). Сформульована прем'єр-міністром Шігеру Йошіда на початку 1950-х років, стратегія полягала у тому, аби використати статтю 9 пацифістської конституції Японії, щоб обмежити військові витрати до ~1% ВВП, перенаправляючи ресурси на відновлення промисловості та технологічні інновації. Тобто новостворені інституційні рамки створили те, що Бергер (1996) називає "антимілітаристською культурою" - суспільний консенсус, який надає пріоритет економічному розвитку над проекцією військової сили.

Передавши оборону "на аутсорсинг" американсько-японському Договору безпеки (1951), Японія уникла дорогих військових інвестицій і стабілізувала своє геополітичне становище (Withitwinyuchon, 2016, p.2). Це дозволило безперервно зосередитися на економічному зростанні, а США стали основним торговельним партнером Японії та імпортером технологій. Так з'явилося розуміння того, що в післявоєнному світовому порядку економічна сила може забезпечити міжнародний вплив і визнання, на рівні із тим, що гарантує військова міць. Дехто навіть сприймав досягнення високих темпів економічного зростання як перемогу, підкреслюючи психологічний перехід до оцінки економічного успіху (Shigeki, 2021).

Японія навіть почала визначала свою національну безпеку з точки зору економічної стабільності, а не військової сили, що доволі чітко відповідає її післявоєнній пацифістській ідентичності.

Замість того, щоб розвивати свій військовий потенціал, стверджує Бергер (1996, 336-37), Японія ідентифікує себе як «торговельну націю», яка «зосереджується на економічному розвитку, відмовляючись від прагнення до військової могутності. Аналогічно, Катценштейн (1996, 18) зазначає, що Японія розвинула колективну ідентичність як «мирної торговельної держави», таким чином визначаючи свою національну безпеку у всеосяжних термінах і домагаючись її переважно невійськовими засобами.» (Yamada, 2013, p. 76-77). Одним із прикладів такого позиціонування є доволі нова японська стратегія торгівлі Вільного і відкритого Індо-Тихоокеанського регіону (FOIP), котра буде розглянута у розділі 2.3.

На національному рівні, «Економічне диво» 1950-70-х років призвело до небаченого раніше рівня процвітання. Уряд відіграв значну роль у формуванні свідомості «високих темпів зростання», прикладом чого є такі ініціативи, як «план подвоєння доходів» (国民所得倍增計画 - економічна політика, запроваджена урядом Ікеди в Японії на початку 1960-х). Тоді участь уряду мала вирішальне значення для підвищення обізнаності громадськості про концепцію «високих темпів економічного зростання» та для розробки довгострокових стратегій, які керували діяльністю корпорацій (Takahashi, 2023).

Сходження Японії на ланку другої за величиною економіки світу стало джерелом значної національної гордості. Громадські настрої чітко вказували на сильне бажання Японії бути визнаною провідною економічною державою (Kimura, 2009). Відповідно, економічні досягнення, на противагу початковим домінуючим почуттям жертви, призвели до відчуття національного самоствердження.

Наприклад, Акіра Томікіджіма (2012) відзначає скорочення нерівності в оплаті праці в період високих темпів зростання, що потенційно сприяло відчуттю спільного національного прогресу. Водночас Хіроші Камібаяші (2010) також підкреслює зростання свідомості «середнього класу» в цю епоху. До 1970-х років більшість громадян Японії вважали себе частиною середнього класу, що, власне, сприяло формуванню колективної ідентичності, заснованої на процвітання та

економічній стабільності. Тож, таке почуття приналежності та спільний досвід у роки трансформації допомогли зміцнити національну ідентичність, що характеризується спільними цінностями наполегливої праці та досягнень.

Окрім фундаментального впливу на національну ідентичність Японії, значною мірою економічні успіхи відобразились на формуванні зовнішньополітичної ідентичності держави. Впровадження вище згаданих політик дозволило їй доволі швидко стати сучасною нацією, здатною брати активну участь у міжнародних відносинах. Поняття економічного успіху сприяє як національній гордості, так і очікуванням того, що Японія повинна відповідально діяти на міжнародній арені, працюючи над покращенням взаєморозуміння та співпраці (Kimura, 2009, p.15).

Також, економічний вимір зовнішньополітичної ідентичності Японії варто пов'язати з таким терміном як “економічний націоналізм” (політичну та економічну ідеологію, яка надає пріоритет інтересам національної держави в економічній політиці та практиці). Втім, Дерек Холл обговорює подвійне розуміння економічного націоналізму (Hall, 2004, p.83). Він пояснює, що його можна визначити не лише з точки зору конкретної політики (протекціонізму, тощо), але й з точки зору ширших цілей або мотивацій, пов'язаних з національною силою та престижем у міжнародній системі.

Холл (2004) підкреслює, що історично на економічну траєкторію Японії значною мірою вплинув її специфічний бренд економічного націоналізму, який виник як відмінна риса її політичної економії в періоди швидкої індустріалізації та зростання, такі як епоха Мейджі та бум після Другої світової війни. Таким чином, цей термін набув популярності, коли науковці та політики намагалися пояснити успіх національної економічної політики в Японії та її вплив на глобальну економічну динаміку.

Тож, погляд таких лідерів, як Йошіда, який розглядав Японію як напівпериферійну країну в ієрархічній глобальній структурі, визначав економічні стратегії Японії (Gao, 1998, p. 235). Цей подвійний підхід призвів до унікального позиціонування, коли Японія прагнула зберегти політичну незалежність, водночас

активно беручи участь в економічних альянсах - у першу та найголовнішу чергу зі США.

Крім цього, Холл (2004) виокремив два окремі етапи: фрагментований націоналізм у 1950-х роках та об'єднаний націоналізм, зосереджений на економічному зростанні та лібералізації у 1960-х роках. Тож, говорячи про те, що навіть лібералізаційні заходи можуть бути сформульовані як частина економічного націоналізму, якщо вони виправдовуються закликами до зміцнення національної сили та престижу, що дозволяє традиційним націоналістичним мотиваціям співіснувати з ліберальними реформами, в Японії відбувся відповідний процес формування економічного виміру ідентичності, від лібералізації 1960-х років. Водночас економічна стагнація 1990-х років спричинила кризу ідентичності щодо цих зв'язків, оскільки нація намагалася (й досі) примирити свій минулий успіх з викликами сучасності.

Зрештою, на зовнішньополітичному рівні з неоліберального погляду, програма Офіційної допомоги з розвитку (ОДР) Японії відіграла дуже важливу роль у сприянні економічному зростанню в Східній і Південно-Східній Азії, що відображає намір Японії використовувати свої економічні ресурси для зміцнення відносин з країнами-реципієнтами, просуваючи при цьому власні економічні інтереси (Yamada, 2013, 74-5).

Підсумовуючи, економічний вимір японської національної ідентичності проявлявся в масовій самоідентифікації з темпами економічного зростання, формуванні середнього класу та «антимілітаристській культурі», де гордість за продуктивність і спільний добробут стали ключовими елементами національного самосприйняття. Натомість на державному рівні, економічний вимір ідентичності отримав прояв у формуванні іміджу “мирної торгівельної нації”, крізь ОДР, співвідношення до США, та прагнення заявити про себе як сильного та престижного гравця у міжнародній системі.

2.3. Ідентичність відповідального глобального актора

Одним із ключових понять, яке можна зустріти в академічній літературі, говорячи про зовнішньополітичний вимір японської державної ідентичності є *кокусай коукен* (国際貢献 - дослівно “міжнародний внесок”).

Як зазначає Ояма (2024), дослівний переклад не передає повного його значення, тоді як ширше тлумачення як «внесок у міжнародне суспільство» може трохи бути позбавлене конкретики щодо його об'єкта та цінностей, що лежать в його основі. Поняття *кокусай коукен* виникло в конкретному історичному контексті, розвиваючись у дискурсивних рамках, що сформувалися з кінця 1970-х до початку 1990-х років. Цей період збігся зі сходженням Японії до статусу економічної наддержави, що зумовило потребу артикулювати її роль та обов'язки, співмірні з її новоздобутим статусом. Власне, проводячи логічну лінію від наведених вимірів японської ідентичності у попередніх розділах - від переможеної нації до країни, яка активно прагне визнання в якості мирного суб'єкта міжнародного співтовариства крізь торгівлю та активне залучення до різних форматів співпраці та діалогу у МВ, постає питання щодо усвідомлення та виконання ролі актора із глобальною відповідальністю.

Ранній післявоєнний період ознаменувався значним поштовхом до інтернаціоналізму та пацифізму в Японії, що, власне, відобразилося у прийнятті статті 9 нової Конституції (Starkweather, 2022). Антивоєнні настрої були широко підтримані населенням, втомленим від конфлікту та прагнули повного розриву з довоєнним ультра націоналізмом, віддаючи перевагу гуманітарним ідеалам. Втім, таке раннє прийняття інтернаціоналізму поступово зіткнулося з викликами з боку правих сил японського суспільства, які прагнули переосмислити національну ідентичність на основі більш націоналістичних ідеалів.

Натомість вплив лібералізації від початку 1960-х до економічного буму 1970-80х та закінчення холодної війни, під час якої Японія все ще залишалась найбільш тісно пов'язаною у своїй взаємодії зі США, справили більший вплив на формування

ролі відповідального глобального актора. Зокрема, Ояма (2024) стверджує, що концепція *кокусай коукен* мала на меті заохотити японське суспільство робити внесок у міжнародні суспільні блага, що відповідало прагненню нації зберегти свою пацифістську позицію, й також здобути визнання як великої держави на світовій арені. Отже цей вимір ідентичності практично на пряму впливає зі своєчасного формування основи у вигляді пацифізму із посиленням економічного виміру позиціонування себе.

Один із ранніх наративів у зовнішній політиці про те, що Японія була єдиною жертвою атомних бомбардувань, надав їй унікальний статус, який Японія почала використовувати для просування ідей миру та ядерного роззброєння. Зокрема, її ранні зусилля, спрямовані на здобуття певного визнання, включали активну участь в ООН. Цей наратив відіграв важливу роль у перетворенні Японії з переможеної нації на країну, яка активно сприяє миру через свою зовнішню політику (Oh, 2024).

З точки зору загальної зовнішньої політики, японська дипломатія зосереджується на конкретних сферах, таких як розбудова миру, просування прав людини та сприяння міжнародному співробітництву з низки глобальних питань. Зокрема, у щорічному звіті про зовнішню політику Японії за 2019 рік - "рік дипломатії", (Diplomatic Bluebook) МЗС прямо позиціонує Японію як «проактивного учасника процесу зміцнення миру», який проводить «дипломатію з почуттям турботи та надійності» (Diplomatic Bluebook, 2020, p.3).

Одним із провідних елементів сучасної зовнішньої політики Японії є підтримка вільного і відкритого міжнародного порядку, заснованого на принципах верховенства права. Ключовим проявом цього дипломатичного курсу є ініціатива «Вільний та відкритий Індो-Тихоокеанський регіон» (FOIP) (MOFA, 2019). Ця стратегія, запроваджена у 2016 році, має на меті сприяти стабільності та процвітання в Індо-Тихоокеанському регіоні, наголошуючи на таких принципах, як свобода судноплавства, верховенство права та економічна взаємопов'язаність. Тож, в рамках FOIP Японія позиціонує себе як охоронця спільних морських просторів.

Водночас в рамках програми Офіційної допомоги розвитку (ОДР) Японії, ідентичність визначає її роль як гуманного архітектора розвитку. Перетворення Японії з реципієнта іноземної допомоги на великого донора підкреслює її значне післявоєнне економічне відновлення і подальше взяття на себе більшої ролі в глобальному економічному розвитку - ролі, яку вона розглядає як ключовий аспект своєї глобальної відповідальності (Purnendra, 2014). Філософія японської ОДР підкреслює її відданість підтримці зусиль країн, що розвиваються, спрямованих на самопомогу, з акцентом на належному управлінні. Втім, варто відзначити, що мотиви впровадження ОДР є предметом дискусій, причому деякі вчені стверджують, що національні інтереси, зокрема сприяння розвитку торгівлі та інвестиційних можливостей для японських компаній, відігравали значну роль поряд з альтруїстичними намірами (Hiroaki, 2023).

Окремим фактором, котрий варто зауважити розглядаючи *кокусай коукен*, є досвід Японії, пов'язаний зі стихійними лихами, який ймовірно, сформував у неї сильне почуття емпатії та проактивну позицію щодо надання гуманітарної допомоги іншим постраждалим країнам, розглядаючи це як фундаментальний аспект своєї глобальної відповідальності. До того ж, дедалі більша участь ССО в міжнародних гуманітарних операціях свідчить про ширше розуміння внеску Японії в міжнародний мир і безпеку (Makiko, 2019).

Наостанок, дедалі більшої актуальності набуває ідентичність відповідального глобального актора у контексті безпекової співпраці. Незважаючи на конституційні обмеження, Японія проявляла ідентичність саме як активного глобального актора беручи участь у миротворчих операціях ООН, міжнародних операціях з надання гуманітарної допомоги та міжнародних місіях зі спостереження за виборами (Oh, 2024). Зокрема, значний внесок Японії в санкціоновані ООН миротворчі операції в Східному Тиморі був заснований на принципі «human security», що підкреслює її відданість захисту вразливого населення і зміцненню миру в регіонах, що постраждали від конфлікту (Akimoto, 2013).

Тенденція до більш активної ролі Японії у сфері безпеки значною мірою є наслідком усвідомлення необхідності реагувати на зміну безпекового ландшафту у Східній Азії, зокрема, на посилення Китаю і загрози, що походять від Північної Кореї. До поки американсько-японський альянс залишається фундаментом японської безпекової стратегії, Японія підтримуючи активну роль, розширює тристоронні і міністерські рамки взаємодії з Австралією, Індією, Філіппінами, Південною Кореєю і країнами «QUAD» з метою побудови мережевої регіональної архітектури безпеки, яка стримує агресію і підтримує мир в Індо-Тихоокеанському регіоні (Hideshi, 2023).

Отже, такий вимір ідентичності як *кокусай коукен*, спираючись на більш фундаментальні національні мирний та економічний виміри, виступає важливою основою для розуміння взаємодії Японії зі світом. І хоча підхід Японії до глобальної відповідальності в першу чергу характеризується її відданістю захисту ідей миру та внеском у нього невійськовими засобами, сучасне міжнародне середовище, яке розглядатиметься у наступному розділі, спонукає до переоцінки ролі Японії в різних секторах.

РОЗДІЛ 3. CASE STUDIES СУЧАСНИХ РЕГІОНАЛЬНИХ БЕЗПЕКОВИХ ЗАГРОЗ ЯК ВИКЛИК ДЛЯ ЯПОНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

3.1. Проекція військової загрози з боку Китаю на національну ідентичність японців

Від початку 21 століття, активність Китаю в Індо-Тихоокеанському регіоні включала значну військову і економічну експансію, що призвело до створення складного безпекового середовища сьогодні, яке характеризується зростанням конкуренції і напруженості. Наприклад, оборонний бюджет Китаю демонстрував стаке щорічне зростання, причому з 1990 року номінальне збільшення часто виражлось двозначними цифрами (Liff & Ikenberry, 2014, p.15). А у 2014 році прогнозований оборонний бюджет Китаю сягнув приблизно \$132 млрд., що на 12,2 % більше, ніж у попередньому році. Для порівняння, офіційний оборонний бюджет Китаю на 2025 рік становить 249 мільярдів, що на 7,2% більше, ніж у 2024 році (Jia Yao, 2025). Водночас військова доктрина Китаю, часто описувана як «активна оборона» (Jiji fangyu), вказує на те, що військова сила може бути застосована у відповідь на передбачувані загрози суверенітету (Liff & Ikenberry, 2014, p.16). Такі дії, в поєднанні із частими територіальними суперечками, зокрема в Південно-Китайському морі, включали будівництво штучних островів, викликало занепокоєння в регіоні, оскільки багато сусідніх країн інтерпретують зростаючу військову активність Пекіна як агресивну і напористу, а не суто оборонну.

Японія та Китайська Народна Республіка нормалізували дипломатичні відносини у 1972 році після «ніксонівського шоку» та зближення США з Китаєм. До початку 1990-х років відносини базувалися на “дипломатії дружби” з акцентом на економічний розвиток і модернізацію. У 1979 році Японія навіть надала Китаю офіційну допомогу розвитку (Atanassova-Cornelis, 2011). Втім, якщо до початку 1990-х років робилися певні спроби налагодити взаємодію, то на початку 2000-х відносини позначались напруженням і подіями, які лише погіршували двосторонні

зв'язки, особливо за часів правління прем'єр-міністра Японії Коїдзумі Джінічіро (2001-2006).

Кінець біполярного світового порядку вимагав адаптації до більш складного середовища, але будь-які зміни у поглядах ще не отримували артикульованого вираження у документах того часу (*Japan Security Policy*, 2015). Попри те, що економічне піднесення Китаю ставало все більш очевидним, його військова модернізація ще не досягла того рівня, коли б вона послідовно артикулювалася як виклик безпеці в основних стратегічних документах Японії.

На початку 2000-х, практично відродилася напруженість навколо тривалого конфлікту щодо островів Сенкаку/Дяюйдао, що сягає корінням ще в історичні претензії 19 ст. У 1990-х і на початку 2000-х років сталися різні поодинокі інциденти (Drifte, 2014). Втім, конфлікт значно загострився у вересні 2010 року, коли китайський риболовецький траулер зіткнувся з японськими суднами берегової охорони поблизу островів. Напруженість досягла нового піку в 2012 році, коли японський уряд оголосив, що викупить три острови Сенкаку у приватного власника. Загалом, для Японії, 2012 рік можна вважати остаточною відправною точкою до подальшої ескалації у відносинах з Китаєм, після того як наприкінці року до влади прийшов Сі Цзіньпін, ознаменувавши перехід до значно більш напористих практик у зовнішній політиці КНР.

У білих книгах «Оборона Японії» 2000-х уже були присутні певні зміни в загальній риторичі. Хоча формулювання все ще могли бути обережними, етичне позиціонування Японії як прихильника регіональної стабільності і «мирного порядку» почало безпосередньо використовуватись в контексті потенційних викликів, пов'язаних із нарощування Китаєм військової присутності (*Defense of Japan*, 2005). Зосередженість на підтримці «збалансованої позиції» і зміцненні американо-японського альянсу були підкреслені як ключові стратегії реагування на мінливе безпекове середовище.

На початку 2000-х років академічний дискурс про безпекову ідентичність Японії часто обертався навколо дебатів про те, чи повинна Японія прагнути стати

«нормальною державою» з повним спектром військових можливостей (Hagström, 2014).

Важливою подією у 2010-х стала розробка «Керівних принципів національної оборонної програми на 2011 фінансовий рік і наступні роки», яка запровадила концепцію «Динамічних сил оборони» (*Deciphering the New National Defense Program Guidelines of Japan*, 2023). Ця концепція сигналізувала про трансформацію нарративу в бік більш проактивного суб'єкта безпеки, пропонуючи вийти за рамки суто реакційної оборонної позиції.

Надалі адміністрація прем'єр-міністра Шіндзо Абе продемонструвала посилення зсуву у політичному дискурсі Японії. У промовах і заявах Абе сформулював більш рішучу політику безпеки, прямо згадуючи Китай як ключовий виклик регіональному миру і стабільності (*Remarks on the Japanese Prime Minister's China-Related Policy Speech*, 2014). Попри візит Абе до Пекіну у 2018 році, та ознаки покращення японсько-китайських відносин, що певною мірою було зумовлене змінами з китайського боку, оскільки консолідація влади Сі Цзіньпіна та зміна динаміки у відносинах зі США мотивували зближення з Японією, фундаментальне занепокоєння Японії щодо Китаю як головної загрози безпеці зберігалось, особливо під кінець терміну Абе (Brown, 2019). У цей час набула популярності концепція «проактивного внеску в мир», що свідчить про перехід до більш активної ролі у підтримці регіональної безпеки. Трансформація нарративу щодо перетворення Японії на більш «нормальну» державу, здатну реалізувати право на колективну самооборону, стала уже центральною темою політичного дискурсу Абе (Hagström, 2014).

Політичний дискурс за часів прем'єр-міністрів Йошіхіде Суги і Фуміо Кішиди значною мірою продовжив тенденцію, започатковану Абе, послідовно виділяючи Китай як головну проблему безпеки для Японії (Katahara, 2020). Міністри закордонних справ у цей період поділяли занепокоєння прем'єр-міністрів, підкреслюючи важливість альянсу зі Сполученими Штатами і співпраці з іншими країнами-однодумцями як центральних стовпів безпекової політики Японії.

Загалом, важко говорити про безпекову загрозу Японії з боку Китаю без урахування Тайваню. Офіційна політика Японії щодо Тайваню ґрунтується на визнанні уряду Китайської Народної Республіки єдиним законним урядом Китаю, що було закріплено у Спільному японсько-китайському комюніке 1972 року (*Policy & Perspectives / Cross-Strait Security Initiative / CSIS*, n.d.). Водночас, незважаючи на відсутність офіційних дипломатичних відносин, Японія і Тайвань розвивають тісні дружні зв'язки, підкріплені міцним економічним партнерством і позитивними громадськими настроями в обох суспільствах.

Протягом останніх двох десятиліть, ситуація в Тайванській протоці стала особливо важливим аспектом безпекових розрахунків Японії. Дедалі більше поширюється розуміння того, що стабільність у протоці нерозривно пов'язана зі стабільністю та безпекою в Японії (Kawashima, 2021). Свого часу прем'єр-міністр Таро Асо назвав потенційний "тайванський інцидент", в якому Китай може вдатися до застосування військової сили для утвердження свого суверенітету над Тайванем, як "ситуацію, що загрожує виживанню" Японії. Тож, дедалі частіші і масштабніші військові навчання Китаю поблизу Тайваню лише посилюють занепокоєння Японії щодо безпеки.

Постійною темою в дипломатичній комунікації Японії стало оприлюднення спільних зі США заяв, які прямо підтверджують важливість миру і стабільності в Тайванській протоці (*Policy & Perspectives / Cross-Strait Security Initiative / CSIS*, n.d.). Крім того, Японія все частіше висловлює свою підтримку повноцінній участі Тайваню в міжнародних організаціях (Kawashima, 2021). Така позиція відображає зростаючу готовність визнати роль Тайваню в міжнародному співтоваристві, незважаючи на заперечення з боку Пекіна, і підкреслює, що Японія цінує Тайвань як відповідального і цінного партнера.

Стратегія національної безпеки, особливо її переглянута версія, опублікована у 2022 році, підкреслює, що мир і стабільність у Тайванській протоці є невід'ємними елементами міжнародного миру і безпеки (Tokuchi, 2023). Цікаво, що, підтверджуючи офіційну політику "одного Китаю", Стратегія також чітко визнає Тайвань "надзвичайно важливим партнером і дорогоцінним другом", з яким Японія

поділяє фундаментальні цінності, наголошуючи на тонкому підході, що полягає у збалансуванні офіційної позиції Японії зі значною цінністю, яку Японія приділяє стосункам із Тайванем (Fukuda, 2023). Водночас Оборонна біла книга 2021 року ознаменувала значний зсув офіційної риторики, прямо заявивши, що "стабілізація ситуації навколо Тайваню важлива для безпеки Японії і стабільності міжнародного співтовариства" (Tokuchi, 2021). Це було безпрецедентно пряме формулювання важливості безпеки Тайваню для Японії в офіційній урядовій публікації. Отже, потенціал конфлікту в Тайванській протоці тепер розглядається в Токіо з підвищеним відчуттям кризи, що спонукає Японію посилити свою обороноздатність і брати більш активну ролі в забезпеченні регіональної стабільності.

З огляду на вище запропоновану контекстуалізацію та інтерпретацію подій та політик на макроструктурному рівні, можна дослідити японську державну ідентичність крізь мікроінтеракційний дискурс підхід. На основі офіційних документів, починаючи від Національної оборонної стратегії і Білих книг з питань оборони і закінчуючи ключовими політичними промовами прем'єр-міністрів Коїдзумі, Абе і Кішіди, простежуються такі ключові ознаки ідентичності (Таблиця 1):

Ознака ідентичності	Характеристика	Контекст
Просторовий	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Протиставлення себе китайському експансіонізму</i> • <i>Захисник проти претендента на встановлення морського порядку</i> • <i>Демократична противага авторитарним сусідам</i> • <i>Захисник свободи Індо-Тихоокеанського регіону проти регіонального примусу</i> • <i>Законослухняна держава проти «порушників статус-кво»</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • Контраст між оборонною політикою Японії та "односторонніми" діями Китаю • Позиціонування як захисника "вільного та відкритого морського порядку" від дій Китаю • Самоідентифікація з "країнами-однорідцями", що поділяють демократичні цінності • Формулювання територіальних суперечок як законослухняна Японія проти сусідів, що порушують правила • Визначення японських інтересів у сфері безпеки на противагу китайській військовій діяльності
Темпоральний	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Післявоєнна мирна</i> • <i>Поважаюча традиції</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • Численні посилання на 77 років післявоєнного миру

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Орієнтована в майбутнє</i> • <i>Трансформаційна/еволюційно юча</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • Постійне визнання "виключно оборонної політики" • Формулювання про "поворотні моменти" та нову еру безпеки • Дотримання трьох неядерних принципів • Формулювання поточного моменту як такого, що є відходом від минулих норм
Етичний	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Миролобна</i> • <i>Законослухняна</i> • <i>Демократично орієнтована</i> • <i>Ціннісно-орієнтована</i> • <i>Свідома відповідальності</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • Послідовна самохарактеристика як «мирлобної нації» • Наголос на міжнародному праві та конституційних межах • Посилання на універсальні цінності свободи і демократії • Позиціонування як захисника порядку, заснованого на правилах • Формулювання посилення оборони як захисної відповідальності
Домінуючі наративи	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Дедалі більш проактивна</i> • <i>Стратегічно стримана</i> • <i>Самодостатня, але готова до співпраці</i> • <i>Технологічно розвинена</i> • <i>Прагматично адаптивна</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • Перехід від реактивної до проактивної мови оборони • Зростаючий акцент на можливостях стримування • Баланс між «самозахистом» і союзницькою співпрацею • Фокус на багатопрофільних і передових військових технологіях • Прагматичне обґрунтування посиленої оборонної позиції

Таблиця 1. Ознаки ідентичності Японії крізь проекцію військової загрози з боку Китаю

Замість того, щоб відмовитися від основних конституційних принципів, відповідаючи на безпекові загрози з боку Китаю, японські політики систематично переосмислювали просторові відносини, маніпулювали часовими порівняннями (протиставляючи повоєнну стабільність «найсуворішому безпековому середовищу з часів Другої світової війни»), підтримували етичну легітимність (як захисники порядку, заснованого на правилах) і поступово трансформували безпекові наративи (від суто оборонних до орієнтованих на стримування). Ця дискурсивна конструкція уможливила значну зміну оборонної позиції, яку ми можемо спостерігати зараз, але без розриву фундаментальної ідентичності Японії.

Отже, японська державна ідентичність, якщо спроектувати її на сприйняття китайських безпекових загроз, проявляється як складний конструкт, свідомо позиціонований в опозиції до регіональної поведінки Китаю. Сучасна японська ідентичність постає як ідентичність мирлобної демократичної нації, яка змушена

адаптуватися до все більш загрозливого середовища, зберігаючи при цьому конституційні принципи. Ідентичність характеризується часовою напруженістю, протиставляючи стабільний післявоєнний мир Японії стрімкому військовому розвитку Китаю.

В етичному плані Японія конструює себе як демократичну противагу авторитарній експансії, постійно наголошуючи на правовій та нормативній легітимності, навіть коли вона проводить військову модернізацію. Фактично такий підхід дозволяє Японії реконтекстуалізувати свої зростаючі оборонні можливості не як мілітаризацію, а як відповідальну відповідь на захист усталених міжнародних норм, яким загрожує китайська експансія, таким чином вирішуючи потенційні протиріччя між традиційним пацифізмом і сучасними безпековими імперативами.

Загроза з боку Китаю відображається й на національному рівні ідентичності японців. За останні 20 років серед японської громадськості помітно зросло негативне сприйняття Китаю. Згідно з опитуваннями, проведеними некомерційною організацією Genron, відсоток японських респондентів, які висловили «погане» враження про Китай, досягнув 92% у 2023 році, що є різким зростанням порівняно з 38% у 2005 році (Bahar, 2024). Цей різкий зсув у суспільних настроях корелює зі збільшенням уваги до військової діяльності Китаю, територіальних суперечок і загальним відчуттям зростаючої тривоги та відчуження у відносинах між двома державами.

Спираючись також на дослідження Гарді-Шатран (2016), 91% висловлювань зображують “Китай як загрозу”, і близько 65% як “територіальну загрозу”. При чому, цікавою складовою цього дослідження є те, що показники за більшістю із дискурсивних тем є майже однаковими на офіційному та не офіційному рівні. Тож, можна стверджувати, що в цьому випадку державна та національна ідентичність змінюються одночасно і доволі рівномірно.

Отже, військова загроза з боку Китаю стала потужним каталізатором трансформації японської ідентичності. Офіційні документи і політична риторика свідчать про систематичне перепозиціонування японської ідентичності на противагу китайському експансіонізму, що дозволяє Японії виправдовувати

посилення обороноздатності, зберігаючи при цьому своє самосприйняття як миролюбної нації. Ця реконструкція ідентичності відображається й на суспільних настроях, про що свідчить різке зростання негативного ставлення японців до Китаю.

3.2. Сприйняття японцями Північної Кореї як безпекового виклику в регіоні

Історичний контекст відносин між державами глибоко вкорінений у колоніальному пануванні Японії над Кореєю з 1910 по 1945 рік (Blomquist & Wertz, 2022). Наслідки Другої світової війни, що призвели до геополітичного розколу, спричинивши утворення Північної Кореї (КНДР) та Південної Кореї (Республіки Корея), поставили Японію у ще більш складне положення у самопозиціонуванні відносно корейців. Після утворення КНДР виникали загострення у відносинах через випадки викрадення японських громадян північнокорейськими агентами в 1970-х і 1980-х роках, котрі навіть отримали офіційне визнання Кім Чен Іром пізніше у 2002 році.

Водночас сприйняття японцями КНДР з точки зору безпекового виклику в регіоні сьогодні, в першу чергу асоціюється з нарощуванням військового потенціалу, ракетних загроз та надбання ядерної зброї в контексті територіальної наближеності (Suzuki, 2018). Зокрема регулярні запуски північнокорейських ракет над територією Японії мають значний психологічний тиск та спричиняють страх у населення щодо можливості випадкового або навмисного нападу. Тож, розглядаючи кейс Північної Кореї у контексті її впливу на японську ідентичність, варто особливо звернутись як до внутрішньополітичного - національного виміру, так і зовнішнього, адже у випадку КНДР це тривалий вплив обох факторів.

Звертаючись до внутрішніх факторів, найбільш дотичними до японської ідентичності стала активність діаспори *корейців-зайнічі* (在日韓国人 - *Zainichi Kankokujin* - корейці, що проживають в Японії), а саме пропівнічнокорейської організації Чхонрьон (аббревіатура 재일본 조선인 총연합회 - Асоціація

північнокорейських громадян в Японії), діяльність якої відіграла значну роль у формуванні сприйняття Північної Кореї в Японії. Заснування Чхонрьон у 1955 році послужило мережею та групою підтримки для пропівнічнокорейських корейців у Японії та досі організація функціонує як неофіційне посольство Північної Кореї (Blomquist & Wertz, 2022).

Як зазначає Адам Комісароф (2023) у своєму дослідженні японської національної ідентичності в контексті емігрантів, японська національна ідентичність включає як етнічні, так і громадянські компоненти, з сильним акцентом на етнічних ознаках, таких як расова та культурна схожість. *Корейці-зайнічі*, незважаючи на те, що вони є довгостроковими резидентами, часто розглядаються як чужинці через своє етнічне походження, що підсилює дискримінацію та наратив «ми проти них». Таким чином, дискусія навколо дій та поведінки *корейців-зайнічі*, особливо випадки шпигунства, пов'язані з особами, причетними до Чонгріон, сприяла формуванню у суспільстві образу Північної Кореї як загрози безпеці (Son, 2010).

Іншим аспектом, який заклав основу для сучасного сприйняття Північної Кореї як виклику в регіоні є серія таємних операцій із викрадення японських громадян, здійснених північнокорейськими агентами в 1970-х і 1980-х роках, з метою навчання північнокорейських шпигунів японській мові та культурі (Blomquist & Wertz, 2022). Японія офіційно визнала 17 випадків таких викрадень, хоча, за оцінками, жертвами могли стати близько 100 осіб. Суспільне обурення зросло після визнання цих дій північнокорейським лідером Кім Чен Іром у 2002 році, що з боку КНДР мало б пом'якшити відносини, але призвело навпаки до посилення вимог про притягнення до відповідальності та повернення жертв (Son, 2010, p. 182). Крім того, широке висвітлення питання викрадень у японських ЗМІ протягом 2002, навіть після візиту прем'єр-міністра Коїдзумі до Пхеньяну, покликаною покласти край ворожнечі, сприяло формуванню у населення відчуття вразливості. Культивування страху, частково спричинене представленням у ЗМІ та зображенням Північної Кореї як значної загрози, стало частиною формування сучасної національної ідентичності Японії на протиположному полюсі ідентичності Північної

Кореї, наратив ворожості якої закладався ще до переходу в ранг безпосередньої військової загрози (Son, 2010, p. 185).

Запуск Північною Кореєю балістичної ракети середньої дальності «Тепходон-1» (клас «Хвасон») у серпні 1998 року, яка пролетіла над територією Японії, став певною точкою відліку у новому сприйнятті Японією загрози з боку Північної Кореї. Тоді частина ракети впала в Японське море, а частина пролетіла над територією країни і впала в Тихий океан біля узбережжя Санріку в Японії. Із запуску стало очевидно, що Північна Корея оволоділа технологією виробництва ракет, здатних досягати будь-якої точки Японії, що, власне, призвело до подальшого зростаючого включення Північної Кореї до японського безпекового дискурсу (Response of the Defense Agency to the Missile Launch by North Korea, n.d.). Ця подія стала шоком для японської громадськості, який можна порівняти із запуском Радянським Союзом супутника «Спутник» для американців, оскільки це був перший випадок у повоєнний період, коли Японія відчула безпосередню військову загрозу з боку КНДР (Kamiya, 2003).

Нашарування попередніх дискурсів із початком активним нарощування військового потенціалу Північною Кореєю на початку 2000-х також змінило самоусвідомлення японців в контексті теракту 9/11 у 2001 році. Геополітичний клімат, що склався після 9/11, змусив Японію зайняти більш обережну оборонну позицію щодо своєї національної безпеки, тим самим привівши своє сприйняття ризику у відповідність до нових реалій (Son, 2010). Саме після теракту в США посилювалися побоювання щодо Північної Кореї, включаючи її ракетні випробування і ядерний потенціал, що вплинуло на суспільні настрої і викликало заклики до посилення оборонної позиції Японії, трансформували самосприйняття Японії як пацифістської країни в сприйняття країни, яка розглядає можливість мілітаризованої відповіді на загрози.

Перше ядерне випробування Північної Кореї в жовтні 2006 року та друге в травні 2009 року мали глибокий вплив на безпекову ідентичність Японії. У відповідь на ядерні випробування Північної Кореї та продовження розробки ракет, оборонна стратегія Японії еволюціонувала і стала більше зосереджуватися на

системах протиракетної оборони (Georgetown Journal of International Affairs, 2013). У грудні 2003 року Японія офіційно вирішила придбати засоби протиракетної оборони, а після ядерних випробувань 2006 року графік закупівель та підготовки був прискорений (Токі, 2009). До березня 2007 року поблизу Токіо було розгорнуто три перехоплювачі балістичних ракет "Patriot" (PAC-3). Крім того, деякі радикально налаштовані законодавці почали обговорювати можливість превентивного удару по ракетних базах Північної Кореї, що свідчило про можливий майбутній напрямок японської політики безпеки, хоча така думка залишалася в меншості.

Японія також активно брала участь у дипломатичних зусиллях в Раді Безпеки ООН, відіграючи значну роль у формуванні реакції міжнародного співтовариства (Токі, 2009). Підтверджуючи свою прихильність до глобального ядерного роззброєння та ядерного нерозповсюдження, уряд Японії послідовно засуджував запуски ракет і ядерні випробування Північної Кореї як неприйнятні дії, що становлять серйозну загрозу національній безпеці та миру і безпеці в регіоні.

Відповідні політичні заяви того часу ще більше підкреслювали жорсткість позиції Японії. Шіндзо Абе, у заяві на адресу Республіки Корея рішуче засудив ядерні випробування Північної Кореї, заявивши, що такі дії є серйозною загрозою і не будуть терпітися, та пообіцяв негайно розглянути жорсткі заходи у консультації з союзниками (Абе, 2006). Прем'єр-міністр Таро Асо назвав ядерні випробування Північної Кореї «неприйнятним актом, що становить значну загрозу національній безпеці Японії, а також миру і безпеці в північно-східній Азії та всьому міжнародному співтовариству» (Aso & Lee, 2009). Міністр закордонних справ Хірофумі Накасоне послідовно наголошував на необхідності всебічного вирішення невирішених питань, включаючи питання викрадення людей, ядерної програми та ракет, одночасно прагнучи нормалізації відносин з Північною Кореєю відповідно до Пхеньянської декларації Японії та КНДР (Nakasone, 2009). У цих політичних промовах Північна Корея послідовно подавалася як серйозна загроза, підкреслювалася *вразливість* Японії та необхідність *міжнародної співпраці для протидії* провокаціям Пхеньяна. Цікаво, що питання викрадення людей

залишалося важливим і емоційним пунктом суперечок у політиці Японії щодо Північної Кореї протягом періоду 2000-2010-х років.

У період з 2012 по 2016 рік Північна Корея проводила запуски ракет великої дальності, часто під виглядом запусків супутників, і випробовувала нові типи ракет, включаючи балістичні ракети підводних човнів і балістичні ракети середньої дальності. Період з 2017 по 2024 рік ознаменувався успішною розробкою та випробуванням Північною Кореєю міжконтинентальних балістичних ракет, що ще більше загострило напруженість і суттєво вплинуло на відчуття безпеки Японії (Missile Defense Project, 2023). Прем'єр-міністр Шіндзо Абе від початку дотримувався жорсткої позиції, хоча і з'явилися ознаки обережної готовності до діалогу, особливо у 2018 році, коли він заявив, що готовий зустрітися з північнокорейським лідером Кім Чен Ином без попередніх умов. Втім, ця готовність була сформульована в контексті забезпечення прогресу в питанні викрадень, що свідчить про те, що підхід Абе все ще значною мірою зумовлений постійними побоюваннями щодо безпеки (Brown, 2019). Він послідовно представляв це як найбільш критичну проблему в японсько-північнокорейських відносинах.

Так, вже у Національній оборонній стратегії від 2022 року Північна Корея була чітко визначена як «серйозна і безпосередня загроза», з наголосом на її володінні значним ядерним арсеналом і все більш досконалими балістичними ракетами (Michishita, 2023). У Білих книгах з питань оборони Японії за 2020 та 2023 роки також послідовно простежується оцінка Північної Кореї як критичної та зростаючої загрози національній безпеці Японії (Japan Ministry of Defense, 2020-2023). У Білій книзі 2023 року зазначено, що, за оцінками, Північна Корея, ймовірно, має здатність атакувати Японію ядерною зброєю, розміщеною на балістичних ракетах.

Отже, в офіційній риторичі Північна Корея продовжувала зображуватися як безпрецедентна загроза, виправдовуючи чим значні зміни в безпековій політиці Японії та підкреслюючи важливість самодостатності та міцних союзів для подолання дедалі складніших умов безпеки в регіоні.

Прем'єр-міністр Шіндзо Абе у своїй промові на Генеральній Асамблеї ООН у 2016 році прямо назвав Північну Корею «відкритою загрозою миру» та закликав Раду Безпеки ООН продемонструвати «недвозначну позицію» щодо цієї зростаючої небезпеки (Abe, 2016). Прем'єр-міністр Фуміо Кішіда у своїй промові перед Конгресом США назвав ядерну та ракетну програми Північної Кореї «прямою загрозою». Він зазначив про «неминучу небезпеку розповсюдження ядерної зброї в Східній Азії» та наголосив, що провокації Північної Кореї мають глобальні наслідки (Kishida, 2024). У спільній же заяві за підсумками саміту з президентом США Трампом Ішіба висловив «серйозну стурбованість та необхідність вирішити питання ядерної та ракетної програм КНДР», підтвердивши «рішучу прихильність до повної денуклеаризації КНДР» (Sokolin, 2025).

Станом на сьогодні, з огляду на вище загадані документи та промови від початку 2000-х років, крізь призму проекції загроз з боку КНДР на ідентичність Японії, можна виявити такі ознаки (Таблиця 2):

Ознака ідентичності	Характеристика	Контекст
Просторова	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Мирлюбна держава, що безпосередньо зазнає ракетної загрози</i> • <i>Відповідальний регіональний гравець у мережі альянсів під проводом США</i> • <i>Демократична протипава авторитарним режимам</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • Запуск ракети «Теподон-1» у 1998 році як перехід від відчуття безпеки до вразливості • Позиціонування як захисника “вільного та відкритого морського порядку” від дій Китаю • Зображення безпеки Японії у співпраці з США та Південною Кореєю як норми, заснованої на спільних цінностях свободи та демократії, на протипавагу ізоляції Північної Кореї
Темпоральна	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Від уявної стабільності до підвищеної вразливості</i> • <i>Післявоєнний мирний стан порушений регіональною мілітаризацією</i> • <i>Образ нації в момент «неминучої небезпеки»</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • Перехід від миру після холодної війни до ери ракетної небезпеки (1998–2024) • Хронологічні порівняння для обґрунтування суттєвих реформ у сфері безпеки
Етичні	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Охоронець міжнародних норм та принципів ядерного нерозповсюдження</i> • <i>Захисник свого народу відповідно до демократичних зобов'язань</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • Представлення Північної Кореї як ворожої, непередбачуваної держави, що контрастує з Японією, яка базується на союзах та законності. • Питання викрадення людей як порушення прав людини та суверенітету

Домінуючі наративи	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Адаптивна демократія, що трансформується під тиском</i> • <i>Обережний новатор нової оборонної позиції</i> • <i>«Важливий глобальний гравець», який дотримується міжнародних правил</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Захист переходу до контрастувальних можливостей як раціональної еволюції, а не ідеологічного зсуву</i> • <i>Виправдання переосмислення статті 9 як прагматичної трансформації, що відповідає цінностям</i> • <i>Взаємодія з партнерами у стримуванні КНДР</i>
---------------------------	--	--

Таблиця 2. Ознаки ідентичності Японії у сприйнятті Північної Кореї як безпекового виклику в регіоні

Ці ознаки варто розуміти в загальному контексті змінності ідентичності протягом останніх двох десятиліть, проте не з точки зору кардинального переосмислення позиціонування себе відносно Північної Кореї, а радше як поступове посилення наративів, що склались в японському суспільстві ще з другої половини 20 ст. Тож, можна говорити про доволі чітку зміну позиціонування Японії: від відчуття відносної стабільності до підвищеної свідомості *вразливості* перед обличчям розвитку ракетних технологій Північної Кореї. В документах простежується ескалаційний характер загрози, та протиставлення її попереднім періодам стабільності, щоб підкреслити нагальність змін у політиці. Водночас етична відповідальність за захист японських громадян (як на прикладі викрадень, так і сучасної ракетної та ядерної загрози) виступає основним обґрунтуванням для посилення оборонних можливостей. Також, зміна дискурсу щодо ідентичності безпеки Японії демонструє адаптацію до загрози, перехід до більш проактивної та стійкої позиції захисту при збереженні важливого союзу зі Сполученими Штатами.

Загалом, на прикладі КНДР добре простежується акцентуалізація мілітарних аспектів, котрі нашарувались на суспільне негативне ставлення до північнокорейців, тим самим посиливши загальні тенденції до “нормалізації” Японії завдяки активному переосмисленню виміру безпекового середовища.

3.3. Японське бачення відносин із сучасною Росією

Відносини між Японією та Росією були історично складними, позначеними періодами співпраці, напруженості та воєн. Одним із ключових питань досі залишається невирішена суперечка щодо Північних територій (групи островів, окупованих Радянським Союзом після Другої світової війни, на які Японія претендує як на свої власні) (MoFa, *Japan's Policy Towards Russia*, n.d). Цей територіальний диспут завадив двом країнам підписати офіційний мирний договір, попри підписання Спільної декларації СРСР та Японії в 1956 році, що відновила дипломатичні відносини між країнами.

З ретроспективи раннього періоду відносин варто виокремити декілька ключових наративів у визначенні японської ідентичності відносно Росії як «іншого». Історичне сприйняття Японією Росії як «загрози з Півночі» почалося наприкінці 18-го століття, причому занепокоєння стосувалося не безпосередньої військової небезпеки, а потенційного розширення російського впливу на території народності айну, що досі населяє Хоккайдо та Північні острови. Це раннє сприйняття базувалося на побоюванні, що освічена Росія може підірвати контроль Японії над північними землями через вищу цивілізацію та політику. Втім, Російсько-японська війна (1904-1905 р.) стала поворотним моментом у відносинах між двома країнами, оскільки в ній Японія вийшла переможницею і почала утверджувати свій статус сучасної світової держави (Bukh, 2006, р. 14-15). Тож, ця війна мала важливе значення для зміцнення ідентичності саме Японії як «цивілізованої» нації, що воює проти «варварської» Росії, конструюючи відповідну ідентичність.

За радянських часів територіальний диспут щодо Північних територій був постійним джерелом напруженості, проте, подальший розпад СРСР призвів до певного поліпшення двосторонніх відносин. У промові прем'єр-міністра Хашімото 1997 року наголошувалося на «довірі, взаємній вигоді (на противагу підходу winner-looser) та довгостроковій перспективі» як основах майбутніх відносин, що свідчило про рух до більш тонкого розуміння та взаємодії з Росією (Bukh, 2009, р.

333). Такий підхід Японії був особливо очевидним під час правління Шіндзо Абе. Стратегія Абе передбачала прихильність до політичного діалогу на високому рівні та посилення економічних обмінів — елементів, які формувалися поступово формувались в підході Японії до Росії від початку 2000-х років до періоду 2010-2014 років (Brown, 2018).

Після анексії Криму Росією у 2014 році адміністрація Абе прийняла «новий підхід», який характеризувався балансом між санкціями та продовженням діалогу. Японія запровадила санкції, узгоджені з партнерами по G7, але водночас продовжувала дискусії з Москвою. Частково це було мотивовано бажанням Японії протистояти зміцненню китайсько-російських відносин і забезпечити безпеку поставок енергоресурсів (O'Shea & Maslow, 2024). Санкції, запроваджені Японією в той час, включаючи заморожування активів та обмеження на певні види експорту, вважалися менш жорсткими порівняно з тими, що були запроваджені багатьма західними союзниками (Nagy & Nguyen, 2023). Значною мірою адміністрація Абе сподівалася, що поліпшення зв'язків з Росією може пом'якшити ризики, пов'язані з Китаєм, і тому працювала над зміцненням японсько-російських відносин на протиположному китаєсько-російському співробітництву (Brown, 2019). Попри зусилля адміністрації Абе, загальний період після анексії Криму характеризувався наростанням занепокоєнь щодо напористості Китаю та засудженням дій Росії, особливо на національному рівні, оскільки багато хто вважав їх недостатньою відповіддю (O'Shea & Maslow, 2024)

В оборонних білих книгах Японії з 2014 року простежуються поступові, але значні зміни у сприйнятті загрози з боку Росії. Спочатку, хоч Росія і згадувалася як фактор регіональної безпеки, основна увага приділялася зростаючій військовій напористості Китаю і ядерній та ракетній програмам Північної Кореї. Однак після анексії Криму Росією і її подальших військових дій, а також після посилення стратегічної координації між Росією і Китаєм, в Білих книгах почало висловлюватися зростаюче почуття тривоги щодо діяльності Росії, особливо в Індо-Тихоокеанському регіоні (Japan Ministry of Defense, 2014). До 2019 року Росія

була чітко визначена як одна з сусідніх з Японією країн, чиї військові тенденції якої викликають занепокоєння (Japan Ministry of Defense, 2019).

Починаючи з 2014 року і з наростаючою інтенсивністю після повномасштабного вторгнення в Україну у 2022 році, офіційні заяви Японії щодо військових дій Росії продемонстрували чітку еволюцію в бік сильнішого засудження. Центральним етичним фреймом в офіційному дискурсі Японії є послідовне зображення дій Росії як *порушника фундаментальних принципів міжнародного права*, зокрема, суверенітету і територіальної цілісності (Nagy & Nguyen, 2023).

Офіційна реакція Токіо від 24 лютого 2022 року була швидкою та не двозначною. Того ж дня міністр закордонних справ Хаяші Йошімаса виступив із заявою, що дії Росії «явно посягають на суверенітет і територіальну цілісність України, становлять серйозне порушення міжнародного права, що забороняє застосування сили, і є грубим порушенням Статуту ООН» (Hayashi, 2022). Міністр підкреслив, що «будь-яка одностороння зміна статус-кво силою є абсолютно неприйнятною», і охарактеризував ситуацію як «надзвичайно серйозну», оскільки вона «розхитує фундамент міжнародного порядку не лише в Європі, а й в Азії».

Діяльність Японії в рамках Організації Об'єднаних Націй є важливим аспектом її реакції на військову агресію Росії. У Генасамблеї ООН Японія неодноразово голосувала за резолюції, які засуджують агресію Росії проти України, вимагають негайного виведення російських військ та підтверджують суверенітет і територіальну цілісність України (Tiezzi, 2025). Зокрема, Японія підтримала резолюції ES-11/1: Агресія проти України (2 березня 2022 року), ES-11/4: Територіальна цілісність України (12 жовтня 2022 року), ES-11/7: Сприяння всеосяжному, справедливому і тривалому миру в Україні (24 лютого 2025 року). Заяви ж представників Японії в ООН, наприклад посла Ямадзакі, були однозначними у своєму засудженні дій Росії (Yamazaki, 2023). У них російське вторгнення послідовно розглядалося як явне і кричуще порушення міжнародного права, Статуту ООН.

У виданнях оборонних білих книг 2023 і 2024 років Росія була визначена як "сильна загроза безпеці", а в Білій книзі 2024 року було зроблено попередження про потенційну "серйозну ситуацію, подібну до російської агресії проти України", що може виникнути в Індо-Тихоокеанському регіоні, особливо у Східній Азії (Japan Ministry of Defense, 2024). В одному з сучасних досліджень того періоду відзначається поява стратегічного середовища "трьох фронтів" для Японії, що охоплює Китай, Північну Корею і Росію (Jinbo, 2024).

Також офіційний дискурс Японії включає в себе і пряме засудження злочинів, скоєних Росією в Україні. У Дипломатичній синій книзі від 2023 р. зазначається, що «після виведення російських військ у Бучі та інших районах поблизу Києва були виявлені ознаки звірств, включаючи масові вбивства цивільного населення, що сильно шокувало міжнародну громадську думку» (Ministry of Foreign Affairs of Japan, 2023).

Додатковий вимір у ставленні до сучасної Росії додала активізація її співпраці з Північною Кореєю та Китаєм. Оборонна біла книга Японії 2024 року прямо пов'язує закупівлю Росією північнокорейських артилерійських снарядів і ракет зі здатністю Москви підтримувати свої військові зусилля в Україні, водночас попереджаючи, що така співпраця ризикує дестабілізувати Східну Азію (Japan Ministry of Defense, 2024). Також у книзі зазначається, що спільні китайсько-російські військові навчання і спільне військово-морське патрулювання можуть посилити позицію Пекіна щодо Тайваню, створивши «сценарій військової ескалації» на південно-західних островах Японії. Тож така триангуляція загроз підкреслює думку Токіо, що російсько-північнокорейська співпраця не є ізольованою, а є частиною спільного виклику порядку, заснованому на правилах.

Отже, спираючись на згадані документи та промови, можна простежити появу певних наративів у позиціонуванні Японії відносно Росії, котрі починали артикулюватись після 2014 року, втім стали значно більш вербалізованими та прямими після вторгнення РФ в Україну у 2024 (Таблиця 3):

Ознака ідентичності	Характеристика	Контекст
---------------------	----------------	----------

Просторова	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Законослухняна держава проти «порушників статус-кво»</i> • <i>Демократичний союзник, що протистойть авторитарному ревізійному</i> • <i>Мирне і гармонійне суспільство Японії проти нестабільності та конфліктам, притаманними російському суспільству</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • Дії Росії як кричуще порушення фундаментальних принципів міжнародного права, в той час як Японія позиціонує себе як віддану міжнародному порядку, заснованому на правилах. • Японія засуджує дії Росії в Україні, позиціонуючи себе як захисника суверенітету і територіальної цілісності
Темпоральна	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Від «занепокоєння» до «засудження»</i> • <i>Актор, сформований історичними суперечками з Росією</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • Спочатку переважали вирази «стурбованості», але поступово мова почала зміщуватися в бік рішучого засудження «агресії» Росії • Сприйняття давніх територіальних суперечок з Росією як невирішеної спадщини, що формує дуже виважене ставлення
Етична	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Захисник суверенітету і територіальної цілісності</i> • <i>Мультилатераліст, відданий міжнародним нормам</i> • <i>Пропагандист порядку, заснованого на правилах і принципах ООН</i> • <i>Держава, що застосовує санкції та здійснює правосуддя економічними засобами</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • Подання санкцій і засуджень як моральних зобов'язань, а не лише як стратегічних заходів реагування • Зображення голосувань Японії в ООН як таких, що відповідають глобальній правовій системі та законності • Висвітлення захисту менших держав як частини етичної зовнішньої політики • Зображення Росії як порушника моральних і правових норм, що посилює роль Японії як принципового гравця.
Домінуючі наративи	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Сильна демократія готова очолити співпрацю у сфері безпеки на глобальному рівні</i> • <i>Росія - ізольований, але небезпечний інший</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • Переосмислення безпекового активізму не як відмови від пацифізму, а як його сучасного продовження • Засудження російсько-північнокорейської співпраці та зображення Росії як порушника суверенітету і прав людини.

Таблиця 3. Ознаки ідентичності Японії крізь сприйняття Росії як іншого

Від 2014 року простежується відхід Японії від суто пацифістської, економічно орієнтованої нації, обмеженої повоєнною конституцією, до більш впевненого гравця у сфері безпеки з глобальними амбіціями. Ця трансформація проявляється у все більш жорсткій дипломатичній риторичі, активному впровадженні санкцій і готовності позиціонувати себе як захисника міжнародного порядку, а не пасивного бенефіціара. Попри, на перший погляд, територіальну наближеність, дискусії навколо Росії сьогодні в першу чергу стосуються ширшого глобального виміру. Тож можна зазначити, що зміни, спричинені протиставленням

себе Росії, не утворились у вакуумі, а радше є продовженням та закономірним розвитком ідентичності глобального актора.

Цікаво також, що звертаючись до ранньої ідентифікації відносно Росії початку 20 ст., Японія протиставляла себе саме як цивілізованого актора. Хоч тоді таке розуміння Росії мало більш ієрархічне значення, сьогодні можна простежити схожі наративи у риторичі Японії, спрямовані на контрастування з образом РФ. Втім, безпосередній зв'язок у розумінні ієрархічного позиціонування Росії сьогодні потребує окремого більш детального дослідження.

Таким чином, японське бачення відносин з Росією сьогодні базується на протиставленні себе агресії, порушенню статус-кво та міжнародних норм загалом, що виявляється у відкритому засудженні, санкціях та, відповідно, допомозі стороні конфлікту, яка відповідає моральним ідеалам та нормативному позиціонування Японії. Водночас, не цілком коректно сприймати проекцію поведінки РФ на ідентичність Японії окремо від взаємодії Росії з Північною Кореєю та Китаєм, а натомість концептуалізувати цю систему як триєдину.

3.4. Ідентичність Японії в контексті співпраці з Україною під час російської агресії

Реакція Японії на вторгнення Росії в Україну виглядає як помітне переосмислення її ролі в глобальній безпеці, що виходить за рамки її традиційної уваги до Індо-Тихоокеанського регіону. Українська сторона, зокрема і колишній Посол України в Японії - Сергій Корсунський часто характеризували допомогу Україні словами на кшталт “вперше” та “безпрецедентна підтримка” (Suspilne, 2022). Тож, попри те, що Україна не є безпосередньою складовою контексту мілітаризації Східної Азії, її варто розглянути в перспективі змінюваної японської ідентичності.

Як зазначалось у попередньому розділі, реакція Японії на російську агресію проти України була швидкою та однозначною: міністр закордонних справ Хаяші

Йошімаса негайно засудив військові дії Росії, а прем'єр-міністр Кішіда Фуміо у перший же день віртуально зв'язався з іншими лідерами G7, приєднавшись до колективного засудження дій Росії. Також, як уже попередньо згадувалось, Японія брала активну участь в роботі ООН, виступаючи співавтором і голосуючи за численні резолюції Генеральної Асамблеї, які засуджували російську агресію.

Дипломатичні зусилля Японії поширилися на найвищі рівні міжнародної взаємодії. У лютому 2023 року, міністр закордонних справ Хаяші, виступаючи на дебатах РБ ООН, охарактеризував агресію Росії як образу ООН та явне порушення основоположних принципів міжнародного права (Hayashi, 2023). Також, пізніше, посол Ямадзакі в ООН прямо засудив участь північнокорейських військ у конфлікті, підкресливши стурбованість Японії розширенням масштабів війни та порушенням міжнародного права (Yamazaki, 2023). За прем'єр-міністра Кішіди у грудні 2023 року Японія підтвердила, що зобов'язання G7 щодо підтримки України залишаються непохитними, а у лютому 2025 новообраний прем'єр-міністр Ішіба підтримав цю позицію, підтвердивши рішуче засудження Японією російської агресії та пообіцявши подальшу підтримку України, включно зі збереженням санкцій проти Росії (Ishiba, 2025). Тож, негайне, послідовне та багатогранне засудження дій Росії на різних рівнях японського уряду продемонструвало національну позицію, що ґрунтується на твердій прихильності до міжнародних норм.

Японія також стала важливим постачальником допомоги Україні від початку повномасштабного вторгнення. З березня 2022 року Японія виділила понад \$12 мільярдів на фінансову, гуманітарну та іншу допомогу Україні, зокрема \$4,5 мільярди на 2024 рік, що позиціонує її як четвертого найбільшого двостороннього донора серед держав та виражається приблизно у 0,13 % від ВВП Японії (Потапова, 2024).

Незважаючи на те, що Японія обмежена статтею 9 своєї Конституції, яка загалом забороняє експорт летальної зброї, вона надала Україні нелетальну військову техніку. Це включає вантажівки для логістичної підтримки, розвідувальні дрони, бронежилети та шоломи для захисту, а також обладнання для

розмінування для посилення безпеки. Цей факт говорить про рішучість до дій попри обмеження конституції, а не виправдання бездіяльності статтею 9.

В загальному контексті “нормалізації” Японії, ще важливішою подією стало те, що в грудні 2023 року Японія пом'якшила правила експорту озброєнь. Ця зміна тепер дозволяє експорт військової техніки, виробленої в Японії за іноземними ліцензіями, до країн, які видали ці ліцензії, що дозволило опосередковано підтримати оборонні зусилля України, дозволивши країнам-ліцензіатам поповнити свої запаси (Tregub, 2025). Такі дії, тригером для яких стало вторгнення Росії на територію України, дозволило Японії як продемонструвати більш як більш активну мілітарну позицію, так і ідентичність відповідального глобального актора, при чому зробити це без явного провокування напруги в Індо-Тихоокеанському регіоні.

Зрештою, сама війна Росії проти України стала поворотним моментом у погіршенні безпекового середовища у світі, і те, що в грудні 2022 року Японія затвердила переглянута Стратегію національної безпеки, що супроводжувалась новою Стратегією національної оборони та Програмою зміцнення обороноздатності, не є випадковістю. Ключовим елементом переглянутої Стратегії Національної Безпеки є заклик до "фундаментального посилення" оборонних можливостей Японії. Це включає в себе важливе рішення про набуття “контрударного потенціалу” - кроку, який є помітним відходом від традиційно "виключно оборонної" оборонної політики Японії (Akimoto, 2022). На підтримку цієї посиленої оборонної позиції стратегія окреслює план збільшення оборонних витратів Японії до 2% ВВП до 2027 фінансового року.

Іншим характерним аспектом японського дискурсу щодо вторгнення в Україну був чіткий зв'язок між європейською безпекою та безпековим середовищем у Східній Азії. Ця перспектива була чітко сформульована тодішнім прем'єр-міністром Кішидою Фуміо під час Діалогу Шангри-Ла в червні 2022 року, де він проголосив підтримку Японії Україні та висловив занепокоєння тим, що «сьогоднішня Україна може стати Східною Азією завтра», не двозначно натякаючи на Тайвань (France 24, 2022). Уже в 2024 році, новообраний прем'єр-міністр Ішіба

Шігеру також підкреслив відповідний дискурс (France 24, 2024). Прямий зв'язок між конфліктом в Україні та потенційними сценаріями розвитку подій у Східній Азії виявляє стратегічне етичне міркування, оскільки Японія розглядає свою підтримку України як невід'ємну частину підтримки світового порядку, що гарантує її власну безпеку.

Загалом, підтримка України з боку Японії послідовно артикулюється саме через етичну призму, підкреслюючи її відданість фундаментальним цінностям, захисту міжнародного порядку, заснованого на правилах, який вважається фундаментально підкріпленим такими принципами, як свобода, демократія і верховенство права. "Угода про підтримку України та співробітництво", яка уточнює сфери підтримки і співробітництва, включаючи безпеку та оборону, гуманітарну підтримку, відновлення та реконструкцію відповідно до конституційних та правових вимог Японії (Потапова, 2024), ще більше посилює цей етичний вимір, підкреслюючи спільні базові принципи, які пов'язують Японію та Україну.

Конфлікт став для Японії "тривожним дзвінком", підкресливши внутрішню крихкість міжнародного порядку, заснованого на правилах, перед обличчям рішучої агресії (Goroку, 2024). Водночас агресія Росії проти України дала Японії цінні уроки, в тому числі щодо критичної важливості логістики, достатніх запасів боєприпасів, ролі безпілотних систем і ролі волі нації до самозахисту.

Отже, зміщення в ідентичності Японії протягом трьох років збройної агресії РФ проти України спричинені значною мірою не самим фактом виключної підтримки України, як держави що стоїть за принципи міжнародного права та захищається від нападу РФ, а логічним проявом низки рис ідентичності, які формувались як реакція на дію тріади Китай-Північна Корея-Росія. Водночас феномен, який спостерігається сьогодні у зовнішній політиці Японії, не стільки демонструє безпосередні зміни в ідентичності за останні три роки, як слугує майданчиком для акцентуалізації наративів, котрі формувались протягом останніх двох десятиліть в контексті мілітаризації країн Східної Азії. Тож, з огляду на характер взаємодії Японії та України після повномасштабного вторгнення РФ,

можна зробити висновок, що ця співпраця значною мірою базується саме на протиставленні ідентичності Японії ідентичності Росії та частково ідентичності Китаю крізь проекцію загрози для Тайваню.

ВИСНОВКИ

Протягом останніх десятиліть ідентичність Японії формувалася в контексті напруженості між післявоєнним пацифізмом та вимогами мінливого безпекового середовища. Втім, в умовах посилення мілітаризації в регіоні Східної Азії усталена повоєнна ідентичність не зникає, а переглядається — вона переосмислюється крізь призму сприйняття загроз, історичної пам'яті та еволюції уявлень про міжнародну відповідальність.

Теоретичне дослідження національної ідентичності показало, що, з-поміж основних підходів у МВ, реалізм, який ставить національну ідентичність на другий план після поняття *power dynamic* й інтересів, та лібералізм, котрий визнає ідентичність насамперед крізь призму демократичних цінностей та інституційних рамок, пропонують обмежені рамки для аналізу ідентичності. Конструктивізм надає значно більш вичерпну основу для дослідження, розуміючи ідентичність як соціально сформовану та мінливу, а не фіксовану, та визнаючи те, як ідеї, норми та соціальні контексти формують поведінку держави. У доповненому розумінні ідентичності в конструктивізмі також розрізняється внутрішній вимір (національне самосприйняття) та зовнішній вимір (представлення держави). Таке розподілення стало особливо доречним у подальшому розгляді проявів та ознак японської ідентичності, даючи можливість відокремити та зосередитись суто на розгляді зовнішніх факторів, котрі можна простежити в риториці офіційних документів та промов. Водночас погляд крізь призму постколоніальні перспективи висвітлив унікальне становище Японії як колишньої держави-колонізатора, особливо в контексті Північної Кореї. Теорія ж соціальної ідентичності продемонструвала актуальність для визначення того, як Японія прагне «позитивної відмінності» відносно розглянутих країн-загроз, зважаючи на її здатність пояснити психологічні механізми, що лежать в основі самовизначення держави у міжнародному контексті. Зокрема, актуальним для дослідження став акцент теорії на емоційних факторах і статусних прагненнях, що пояснює чутливість Японії до питань міжнародного

визнання, легітимності та зумовлює відповідні реакції на різні типи аутгруп (союзників, конкурентів, ворогів, тощо).

Витоки японської ідентичності після Другої світової фундаментально йдуть з колективної психологічної травми через поразку, але особливо від наративу «подвійної жертви» атомного бомбардування, так і власного військового керівництва. Цей наратив був інституціолізований через проголошення «конституції миру» у 1946 році, проте одразу ж виявив ознаки прагматичної трансформації з утворенням Сил самооборони в 1954 році, що свідчить про те, що еволюція ідентичності почалася майже одразу, а не лише через десятиліття.

У результаті аналізу післявоєнного періоду було встановлено, що разом із пацифістською рамкою, ключовим етапом у формуванні національної ідентичності Японії стало становлення економічного виміру, форсований в межах доктрини Йошіди у другій половині 1940-х — початку 1950-х років. Концептуалізація Японії як «торговельної нації» та «економічної держави» створила альтернативне джерело національної гордості, а суспільне процвітання, завдяки розширенню середнього класу країни, зробило економічні досягнення основою ідентичності, замінивши імперський наратив, наративом колективного прогресу.

Поєднання суспільного й інституціолізованого пацифізму з економічним підйомом аж до першої економіки світу призвело до поступового формування в Японії виміру відповідального глобального актора. Розвиток цієї ідентичності (з кінця 1970-х до початку 1990-х років) забезпечив дедалі більше звикання японців до використання м'якої сили через гуманітарну допомогу, допомогу в розвитку та дипломатичні ініціативи. Отже, трансформація японської ідентичності після Другої світової війни призвела до її багатовимірності. Змістові компоненти цієї ідентичності не є взаємозамінними, а їхня сукупність відображає саме поступову змінність та еволюцію самоусвідомлення. Також, встановлено, що ці трансформації відбувалися переважно під впливом внутрішніх чинників, оскільки зовнішнє середовище залишалося відносно стабільним для Японії протягом періоду Холодної війни.

Дослідження продемонструвало, що у XXI столітті сприйняття регіональних безпекових загроз в Японії почало посилюватися, що стало результатом зміни стратегічного середовища. Стрімке економічне зростання Китаю, разом із нарощуванням військового потенціалу, стало фактором тиску як на інституційно-пацифістський компонент японської ідентичності, так і на її економічний вимір. Приводом до більш реального переосмислення ідентичності з артикуляцією змін на офіційному рівні став диспут навколо островів Сенкаку, який загострився після 2012 року, із приходом до влади Сі Цзіньпіна. Проекція подальшої військової активності Китаю у морях, особливо навколо Тайваню, почала отримувати дедалі більшу реакцію в офіційному дискурсі Японії, ставши тригером для: (1) нового поєднання ствердження власної економічної сили з образом відповідального глобального актора у становленні більш проактивного захисника свободи торгівлі на протипагу китайському експансіонізму на морі та (2) поступового прагматично-адаптивного переходу до розуміння мирності, як проактивного внеску в забезпечення миру на протипагу пасивній відмові від військової сили у минулому. Також, проілюстровано, що червоною ниткою в конструюванні японської ідентичності проходить наратив протиставлення себе Китаю, як сучасної демократичної та нормативно-орієнтованої держави. Саме акцент японського позиціонування на власній проактивності найбільше контрастує з усталеними вимірами зовнішньополітичної ідентичності.

На відміну від дуального сприйняття виклику з боку Китаю, загроза від КНДР має достатньо відмінне трактування та радше посилює старіші ітерації позиціонування себе. Військова напруга, спровокована запуском балістичних ракет над територією Японії, посилена подальшою ядерною програмою Північної Кореї, створила виклик для трансформації пацифістської ідентичності, що мала б відходити від позиції жертви. Найбільший акцент японців у формуванні свого міжнародного іміджу на протипагу КНДР наголошує власній на вразливості відносно ракетної та ядерної загрози. Вірогідно, що тема застосування ядерної зброї на фоні тривалого негативного ставлення до північнокорейців, яке не акцентується через віктимізовану політику замовчування колонізаторського

минулого, зробило найбільш очевидним «крок назад» до позиції жертви (на відміну від явного «кроку вперед» у протиставленні Китаю). Таким чином, основними новими ознаками ідентичності, які провокує фактор Північної Кореї, є позиція Японії як «слабшого» в очах міжнародної спільноти, із наголошенням на глобальній відповідальності та співпраці у стримуванні непередбачуваної загрози. Втім, реакція на рівні державних політик більше акцентує побудову образу ворога та дедалі більше провокує наратив «нормалізації», який полягає у прагненні переглянути обмеження повоєнного пацифізму в бік розширення безпекових повноважень держави.

Виклик, який кидає для Японії Росія, значною мірою перетинається із другорядними наративами, що простежуються в риториці щодо Китаю. Першочергово, Росія – це порушник статус-кво, що провокує Японію, а саме її новий етичний проактивний вимір, даючи змогу акцентувати його на противагу авторитарному ревізійному, стаючи на бік позиції сильної демократії, що готова очолити співпрацю у сфері безпеки. Наріжним каменем тригеру в вигляді РФ є захист заснованого на правилах світового порядку, що має місце на усіх рівнях усталених вимірів ідентичності Японії.

У контексті співпраці Японії з Україною простежується проекція утвореної Росією загрози, що призводить до безпрецедентно активного прояву ідентичності глобального актора. Відповідна нормативна та матеріальна підтримка не утворилась у вакуумі, адже в Індо-тихоокеанському контексті Україна виступає певним об'єктом референції до Тайваню. Встановлення таких паралелей виступає одним із ключових чинників формування проактивної підтримки України. Додатково, Україна стала для Японії приводом задекларувати наміри політики «нормалізації», знявши певні обмеження на експорт зброї, та надаючи увесь можливий спектр допомоги українцям, що за інших обставин, вірогідно, лише б підняло напругу в регіоні.

Отже, відносини з Україною протягом останніх трьох років характеризуються акцентуалізацією бажаних проявів ідентичності (посилюючи тим самим «позитивну відмінність») Японії з метою більш плавного переходу до власного

озброєння крізь призму відповідальності й захисту себе та країн-союзників, слугуючи певним розширенням Вікна Овертона.

Таким чином, зростання військових загроз в регіоні Східної Азії змушує Японію одночасно співставляти та адаптувати сформовані виміри ідентичності, кожен з яких відіграє окрему роль як на національному, так і міжнародному рівнях, утворюючи новий – безпековий, який формується в першу чергу під впливом зовнішніх викликів та характеризується здебільшого проактивністю держави, яка намагається здолати позицію жертви та виступати економічно сильним моральним взірцем, що активно підтримує світовий та регіональний порядок, заснований на правилах, й готова співпрацювати з дружніми демократіями задля сек'юритизації.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Abe, S. (2006, October 9). *Press Conference by Prime Minister Shinzo Abe Following His Visit to the Republic of Korea*.
https://japan.kantei.go.jp/abespeech/2006/10/09koreapress_e.html
- Abe, S. (2016, September 21). *Statement by Prime Minister Shinzo Abe at the General Debate of the 71st Session of the United Nations General Assembly*. Prime Minister of Japan and His Cabinet.
https://japan.kantei.go.jp/97_abe/statement/201609/71unga.html
- Adler, E. (1997). Seizing the Middle Ground: Constructivism in World Politics. *European Journal of International Relations*, 3(3), 319–363.
<https://doi.org/10.1177/1354066197003003003>
- Akimoto, D. (2013). A Sequence Analysis of International Peace Operations: Japan's Contribution to Human Security of East Timor. *Peace and Conflict Studies*.
<https://doi.org/10.46743/1082-7307/2013.1149>
- Akimoto, S. (2022, December 28). 2022: A Year of Major Political Advancement in Japan's National Security. Sasakawa Peace Foundation USA.
<https://spfusa.org/publications/2022-a-year-of-major-political-advancement-in-japans-national-security/>
- Alexandrov, M. (2003). The concept of state identity in international relations: A theoretical analysis. *Journal of International Development and Cooperation*, 10(1), 33-46.
- Article 9 as a Mechanism for Peace* | Nautilus Institute for Security and Sustainability. (2011, December 19). Nautilus.org. <https://nautilus.org/network/partners/gppac-northeast-asia/global-article-9-campaign-1/article-9-as-a-mechanism-for-peace/>
- Aso, T., & Lee, M-b. (2009, June 28). *Joint Press Conference by Prime Minister Taro Aso of Japan and President Lee Myung-bak of the Republic of Korea*.
https://japan.kantei.go.jp/asospeech/2009/06/28kyodo_e.html

- Atanassova-Cornelis, E. (2011). The Political and Security Dimension of Japan-China Relations: Strategic Mistrust and Fragile Stability*. *Pacific Focus*, 26(2), 165–187. <https://doi.org/10.1111/j.1976-5118.2011.01061.x>
- Atomic Heritage Foundation. (2022). *The Jewel Voice Broadcast - Nuclear Museum*. <https://ahf.nuclearmuseum.org/>. <https://ahf.nuclearmuseum.org/ahf/key-documents/jewel-voice-broadcast/>
- Bahan, L. (2024, May 30). *Fanning the Flames: China vs. Japan in the Media - The Asia-Pacific Journal: Japan Focus*. The Asia-Pacific Journal: Japan Focus. <https://apjif.org/2024/5/mcneill>
- Benoit, H. (2016). *Misperceptions, Threat Inflation and Mistrust in China-Japan Relations*. CIGI Paper No. 107
- Blomquist, R., & Wertz, D. (2022). *Overview of North Korea-Japan Relations*. National Committee on North Korea. https://www.ncnk.org/resources/briefing-papers/all-briefing-papers/overview-north-korea-japan-relations?utm_source=chatgpt.com
- Bloom, W. (1990). *Personal identity, national identity and international relations*. Cambridge University Press.
- Brooke, D. of M. S. and E. (2022, December 17). *Constructing National Identity: Japanese Narratives and Triadic Discourses*. www.japanesestudies.org.uk. <https://www.japanesestudies.org.uk/ejcs/vol22/iss3/brooke.html>
- Brown, J. D. J. (2018, April 27). A New Cold War With Russia Forces Japan to Choose Sides. *The Diplomat*. <https://thediplomat.com/2018/04/a-new-cold-war-with-russia-forces-japan-to-choose-sides/>
- Bucher, B., & Jasper, U. (2017). Revisiting ‘identity’ in International Relations: From identity as substance to identifications in action. *European Journal of International Relations*, 23(2), 391-415. <https://doi.org/10.1177/1354066116644035>
- Bukh, A. (2009). Identity, Foreign Policy and the ‘Other’: Japan’s ‘Russia’. *European Journal of International Relations*, 15(2), 319–345. <https://doi.org/10.1177/1354066109103141>

- Bukh, Alexander (2006) *Russia in the construction of Japan's identity: Implications for international relations*. PhD thesis, London School of Economics and Political Science.
- Chijiwa, Y.(2012) *Japan's Security Outlook: Security Challenges and the New National Defense Program Guidelines*. Tomotaka SHOJI. Security Outlook of the Asia-Pacific Countries and Its Implications for the Defense Sector. The National Institute for Defense Studies https://www.nids.mod.go.jp/english/publication/joint_research/series6/pdf/09.pdf
- Deciphering the New National Defense Program Guidelines of Japan | Research | The Tokyo Foundation*. (2023). The Tokyo Foundation. <https://www.tokyofoundation.org/research/detail.php?id=187>
- DEFENSE OF JAPAN (Annual White Paper) | Japan Ministry of Defense*. (2018). Ndl.go.jp. https://warp.da.ndl.go.jp/info:ndljp/pid/11043896/www.mod.go.jp/e/publ/w_paper/index.html
- Dikshit, V. T. (2022). Ernest Gellner's Perspectives on Nationalism in Nations and Nationalism. *International Journal of Social Science Research and Review*, 5(8), 230–238. <https://doi.org/10.47814/ijssrr.v5i8.551>
- Diplomatic Bluebook 2020*. (2020). Ministry of Foreign Affairs of Japan. https://www.mofa.go.jp/fp/pp/page22e_000932.html
- Doyle, M. W. (1986). Liberalism and World Politics. *American Political Science Review*, 80(04), 1151–1169. <https://doi.org/10.2307/1960861>
- Drifte, R. (2014). The Senkaku/Diaoyu Islands Territorial Dispute between Japan and China: Between the Materialization of the `China Threat` and Japan `Reversing the Outcome of World War II`? *UNISCI Discussion Papers*, 0(32). https://doi.org/10.5209/rev_unis.2013.n32.44789
- Foreign Ministry Spokesperson Qin Gang's Remarks on the Japanese Prime Minister's China-related Policy Speech at the Diet Session*_Ministry of Foreign Affairs of

- the People's Republic of China.* (2014). Mfa.gov.cn.
https://www.mfa.gov.cn/eng/xw/fyrbt/fyrbt/202405/t20240530_11349256.html
- France 24. (2022, June 10). Ukraine today could be East Asia tomorrow, Japan PM warns.
<https://www.france24.com/en/live-news/20220610-ukraine-today-could-be-east-asia-tomorrow-japan-pm-warns>
- France 24. (2024, October 4). Japan PM warns today's Ukraine could be tomorrow's East Asia. <https://www.france24.com/en/live-news/20241004-japan-pm-warns-today-s-ukraine-could-be-tomorrow-s-east-asia>
- Fukushima, A. (2012). A Summary of the Consciousness of Affluence for Postwar 20 Years. *Josai keizaigakukaishi*. Josai Keizai Gakkai, Faculty of Economics of Josai University. 35-65
https://libir.josai.ac.jp/il/user_contents/02/G0000284repository/pdf/JOS-02872072-3603.pdf
- Fukuda, M. (2023, February 17). Heightened Sense of Crisis: China and Taiwan in Japan's New National Security Strategy. *Stimson Center*.
<https://www.stimson.org/2023/heightened-sense-of-crisis-china-and-taiwan-in-japans-new-national-security-strategy/>
- Gao, B. (1998). The Search for National Identity and Japanese Industrial Policy, 1950-1969. *Nations and Nationalism*, 4(2), 227–245. <https://doi.org/10.1111/j.1354-5078.1998.00227.x>
- Georgetown Journal of International Affairs. (2013). Abe and a Strengthened Japan, By Way of North Korea. <https://gjia.georgetown.edu/2013/02/11/abe-and-a-strengthened-japan-by-way-of-north-korea/>
- Go, J. (2023). Reverberations of Empire: How the Colonial Past Shapes the Present. *Social Science History*, 48(1), 1–18.
<https://doi.org/10.1017/ssh.2023.37>
- Goroku, T. (2024, March 5). The evolution of the situation in Ukraine and Japan's position. *Foundation for Strategic Research*.
<https://www.frstrategie.org/en/programs/japan-program/evolution-situation-ukraine-and-japan-s-position-2024>

- Gustafsson, K., Hagström, L., & Hanssen, U. (2019). Long live pacifism! Narrative power and Japan's pacifist model. *Cambridge Review of International Affairs*, 32(4), 502–520. <https://doi.org/10.1080/09557571.2019.1623174>
- Hagström, L. (2014). The “abnormal” state: Identity, norm/exception and Japan. *European Journal of International Relations*, 21(1), 122–145. <https://doi.org/10.1177/1354066113518356>
- Hall, D. (2004). Japanese spirit, Western economics: the continuing salience of economic nationalism in Japan. *New Political Economy*, 9(1), 79–99. <https://doi.org/10.1080/1356346042000190394>
- Hayashi, Y. (2022, February 24). *The launch of military actions by Russia in Ukraine (Statement by Foreign Minister HAYASHI Yoshimasa)*. Ministry of Foreign Affairs of Japan. https://www.mofa.go.jp/press/release/press4e_003086.html
- Hayashi, Y. (2023, February 24). *Statement by H.E. Mr. HAYASHI Yoshimasa, Minister for Foreign Affairs of Japan, at the Emergency Special Session of the UN General Assembly on Ukraine*. Permanent Mission of Japan to the United Nations. https://www.un.emb-japan.go.jp/itpr_en/hayashi022423.html
- Hideshi, T. (2023). Japan's New National Security Strategy and Contribution to a Networked Regional Security Architecture. *Www.csis.org*. <https://www.csis.org/analysis/japans-new-national-security-strategy-and-contribution-networked-regional-security>
- Hiroaki, S. (2023). Kishida's Realism Diplomacy: Japan's Official Development Assistance Strategy. *Www.csis.org*. <https://www.csis.org/analysis/kishidas-realism-diplomacy-japans-official-development-assistance-strategy>
- Hiroshi, K. (2010). The Saturation of “Middle” Consciousness and Latent Change: A Note on Class Identification in Postwar Japan. Tohoku Gakuin University Academic Research Society. https://www.i-repository.net/il/user_contents/02/G0000284repository/pdf/JOS-02872072-3603.pdf
- Holzschelter, A. (2013). Between Communicative Interaction and Structures of Signification: Discourse Theory and Analysis in International Relations.

International Studies Perspectives, 15(2), 142–162.
<https://doi.org/10.1111/insp.12005>

Hoshiro, H. (2022). Deconstructing the “Yoshida Doctrine.” *Japanese Journal of Political Science*, 23(2), 105–128. <https://doi.org/10.1017/s1468109922000019>

Hosoda, T. (2023, February 13). Japan has changed its approach to national security and defense. *Sinopsis*. <https://sinopsis.cz/en/japan-has-changed-its-approach-to-national-security-and-defense/>

Hymans, J. E. (2002, March). Applying social identity theory to the study of international politics: a caution and an agenda. In *annual meeting of the International Studies Association, New Orleans* (pp. 24-27).

Ishiba, S. (2025, February 24). *Press Conference by Prime Minister Kishida Following the G7 Leaders’ Video Conference*. Prime Minister of Japan and His Cabinet. <https://japan.kantei.go.jp/103/statement/202502/24kaiken.html>

Japan Ministry of Defense. (2014). *Defense of Japan 2014*. <https://www.files.ethz.ch/isn/183508/JapanDefense2014Full.pdf>

Japan Ministry of Defense. (2019). *Defense of Japan 2019*. https://www.mod.go.jp/en/publ/w_paper/wp2019/pdf/index.html

Japan Ministry of Defense. (2020). *Defense of Japan 2020*. https://www.mod.go.jp/en/publ/w_paper/wp2020/pdf/index.html

Japan Ministry of Defense. (2023). *Defense of Japan 2023: Digest*. https://www.mod.go.jp/en/publ/w_paper/wp2023/DOJ2023_Digest_EN.pdf

Japan Ministry of Defense. (2024). *Defense of Japan 2024: Digest*. https://www.mod.go.jp/j/press/wp/wp2024/pdf/DOJ2024_Digest_EN.pdf

Japan Ministry of Defense. (2025). Japan Ministry of Defense. https://www.mod.go.jp/en/d_policy/basis/others/index.html

Japan Security Policy. (2015). Worldjpn.net. <https://worldjpn.net/documents/indices/JPSC/index-ENG.html>

Jiayao, L. (2025). *China maintains reasonable, steady defense spending growth: spokesperson - China Military*. Chinamil.com.cn.

http://eng.chinamil.com.cn/CHINA_209163/TopStories_209189/16373837.html?utm_source=perplexity

- Jiinbo, K. (2024, June 30). *日本の安全保障政策 地政学時代の日本—外交・安全保障政策の新た* [Japan's Security Policy: Japan in the Geopolitical Era - New Diplomacy and Security Policy]. Konrad-Adenauer-Stiftung.
- Kamiya, M. (2003). A disillusioned Japan confronts North Korea. *Arms Control Today*, 33(4), 19–22.
- Katahara, E. (2020). JAPAN'S NEW DEFENCE WHITE PAPER 2020: PERCEPTIONS, KEY ISSUES AND CHALLENGES. EAI Background Brief No. 1568
- Kawashima, S. (2021, October 18). The Japanese Government's Shifting Rhetoric about Taiwan and Its Significance. *The Asan Forum*. <https://theasanforum.org/10882-2/>
- Kim, J. (2011) National identity and consciousness of otherness: attachment to one's own country, consciousness of superiority and specialness of one's own country, and liking for other countries. 15, 13-24
- Kim, S.(2018) *Thinking about what we want to protect to the end in an unforgettable place - Reflecting on the Peace Constitution in Hiroshima, 忘れられないところで、最後まで守りたいことを考える—広島で平和憲法を省察しながら—*. 広島平和研究所 / HIROSHIMA PEACE INSTITUTE. https://www.peace.hiroshima-cu.ac.jp/web_essay/web-essay-in-january/
- Kimura, A. (2009) The belief in the uniqueness of Japan in the Japanese debate on "internationalization": its content and problems. *The Ritsumeikan journal of international studies* / compiled by the Ritsumeikan University Association for International Relations. 22(1) (No. 75) 2009.6., 141-162 /木村 有伸. (2009) 日本人の「国際化」議論における日本特殊性の信念--その内容と問題点. 立命館国

際研究 / 立命館大学国際関係学会 編. 22(1) (通号 75) 2009.6,p.141~162.

<https://ndlsearch.ndl.go.jp/books/R000000004-I10401106>

Kishida, F. (2024, April 11). *Remarks by Prime Minister Kishida Fumio at the Joint Press Conference with President Biden*. Ministry of Foreign Affairs of Japan. <https://www.mofa.go.jp/files/100652749.pdf>

Korab-Karpowicz, J. (2023, Oct.9). *Political realism in international relations*. Stanford Encyclopedia of Philosophy. <https://plato.stanford.edu/entries/realism-intl-relations/>

Larson, D. W. (2017). Social Identity Theory: Status and Identity in International Relations. *Oxford Research Encyclopedia of Politics*. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228637.013.290>

Latifa Safoui, Pr. Karim Bejjit (2019). Edward Said and the Dilemma of Home: Identity from a Middle Space Encounter. *International Journal of Research in Humanities and Social Studies Volume 6, Issue 4*, 22-30. ISSN 2394-6296

Lebow, R. N. (2008). Identity and International Relations. *International Relations*, 22(4), 473–492. <https://doi.org/10.1177/0047117808097312>

Liff, A. P., & Ikenberry, G. J. (2014). Racing toward Tragedy?: China's Rise, Military Competition in the Asia Pacific, and the Security Dilemma. *International Security*, 39(2), 52–91.

Makiko, W.(2019). *Japana's humanitarian assistance* | *Humanitarian Practice Network*. Humanitarian Practice Network. <https://odihpn.org/publication/japan%C2%92s-humanitarian-assistance/>

Mallinckrodt, A. (2018). Realism and State Behaviour. *SSRN Electronic Journal*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3296837>

Michishita, N. (2023, June 8). *Japan's New National Security Strategy*. Center for Strategic and International Studies. <https://www.csis.org/analysis/japans-new-national-security-strategy>

Ministry of Foreign Affairs of Japan. (2019). *Free and Open Indo-Pacific*. Ministry of Foreign Affairs of Japan. https://www.mofa.go.jp/policy/page25e_000278.html

- Ministry of Foreign Affairs of Japan. (2022). National Security Strategy (NSS). https://www.mofa.go.jp/fp/nsp/page1we_000081.html
- Ministry of Foreign Affairs of Japan. (2023). *Japan's Diplomatic Bluebook 2023*. https://www.mofa.go.jp/policy/other/bluebook/2023/pdf/en_index.html
- Ministry of Foreign Affairs of Japan. (n.d.). *Japan's Policy Towards Russia*. https://www.mofa.go.jp/region/europe/russia/russia_policy.html
- Missile Defense Project. (2023, June 1). *North Korean Missile Launches & Nuclear Tests: 1984-Present*. Missile Threat, Center for Strategic and International Studies. Retrieved from <https://missilethreat.csis.org/north-korea-missile-launches-1984-present/>
- Nagy, S. R., & Nguyen, H. (2023). Deterrence, resilience, and engagement: Tokyo's response to the Ukraine war and Russia-China alignment. *Stosunki Międzynarodowe – International Relations*, 3, 4. <https://doi.org/10.12688/stomiedintrelat.17632.1>
- Nakasone, H. (2009, September 1). *Address by Minister for Foreign Affairs Hirofumi Nakasone at the Japan-ROK Intellectual Dialogue*. Ministry of Foreign Affairs of Japan. <https://www.mofa.go.jp/announce/fm/nakasone/speech0901.html>
- O'Shea, P., & Maslow, S. (2024). Rethinking change in Japan's security policy: punctuated equilibrium theory and Japan's response to the Russian invasion of Ukraine. *Policy Studies*, 45(3-4), 1–24. <https://doi.org/10.1080/01442872.2024.2309218>
- Ogawa, A. (2011). Peace, a Contested Identity: Japan's Constitutional Revision and Grassroots Peace Movements. *Peace & Change*, 36(3), 373–399. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0130.2011.00703.x>
- Oh, S. (2024). From the Only A-Bombed Country to Global Peace Advocate: Japan's Diplomatic Identity Change in the Struggle for Recognition. *Deleted Journal*, 22(2), 211–238. <https://doi.org/10.14731/kjis.2024.08.22.2.211>
- Oyama, T. (2024). Kokusai Kōken: Changing Perceptions of Japan's Status in the International Society. *The Semantics of Development in Asia*, 165–178. https://doi.org/10.1007/978-981-97-1215-1_11

Policy & Perspectives | Cross-Strait Security Initiative | CSIS. (n.d.).
[Www.csis.org.](https://www.csis.org) <https://www.csis.org/programs/international-security-program/isp-archives/asia-division/policy-and-perspectives>

Priya, A. (2021). Case study methodology of qualitative research: Key attributes and navigating the conundrums in its application. *Sociological Bulletin*, 70(1), 94–110. sagepub. <https://doi.org/10.1177/0038022920970318>

Purnendra, J. (2014). *National Interest and Japan's Foreign Aid Policy*. Kokusai Mondai (International Affairs), No.637

Response of the Defense Agency to the Missile Launch by North Korea. (n.d.).
 Nuke.fas.org. <https://nuke.fas.org/guide/dprk/missile/td-1-japan99.htm>

Security Environment Surrounding Japan. (2024). Japan Ministry of Defense.
https://www.mod.go.jp/en/d_act/sec_env/index.html

Shigeki Kaizuka. (2021). *Mitsuru Yoshida's Postwar Recognition: On the Japanese Identity*. 11, 47–70. /茂樹 貝塚. (2021). 吉田満の戦後認識：「日本人のアイデンティティー」をめぐって. 11, 47–70.

Sokolin, A. (2025, February 8). Trump, Ishiba call for North Korea's denuclearization amid DPRK resistance. *NK News*. <https://www.nknews.org/2025/02/trump-ishiba-call-for-north-koreas-denuclearization-amid-dprk-resistance/>

Son, K.-Y. (2010). Constructing fear: how the Japanese state mediates risks from North Korea. *Japan Forum*, 22(1-2), 169–194.
<https://doi.org/10.1080/09555803.2010.488953>

Speeches and Statements by Prime Minister Junichiro Koizumi. (2025). Kantei.go.jp.
https://japan.kantei.go.jp/koizumispeech/2005/01/21sisei_e.html

Starkweather, S. (2022). “Cosmopolitan in Form, Nationalist in Content: A Comparative Analysis of Japanese National Identity in the Postwar Era and Today.” *The Macksey Journal*: Volume 3, Article 84.

Starkweather, Sean (2022). “Cosmopolitan in Form, Nationalist in Content: A Comparative Analysis of Japanese National Identity in the Postwar Era and Today.” *The Macksey Journal*: Volume 3, Article 84.

- Suspilne. (2022, March 8). Японія надасть Україні військову допомогу вперше в історії [Japan will provide military assistance to Ukraine for the first time in history]. <https://suspilne.media/215290-aponia-nadast-ukraini-vijskovu-dopomogu-vperse-v-istorii/>
- Suzuki, K. (2018, March 26). *Japan's View of the North Korean Threat*. Istituto Affari Internazionali (IAI). <https://www.iai.it/en/pubblicazioni/c05/japans-view-north-korean-threat>
- Takahashi, Tatsunosuke. (2023). *Prospects for the Modern Economy from the Perspective of Postwar Economic Research in Japan*. Kagawa University Economic Policy Research, No. 19 (No. 21). 31-49. / 高橋 辰之介. (2023). 戦後日本の経済研究からみる現代経済の展望. 香川大学 経済政策研究 第 19 号 (通巻第 21 号) . 31-49.
- The Constitution of Japan*. (1947, May 3). Prime Minister's Office of Japan. https://japan.kantei.go.jp/constitution_and_government_of_japan/constitution_e.html
- Tiezzi, S. (2025, February 25). *How Did Asian Countries Vote in the 2025 UN Resolution Condemning Russia's Ukraine Invasion?* Thediplomat.com; The Diplomat. <https://thediplomat.com/2025/02/how-did-asian-countries-vote-in-the-2025-un-resolution-condemning-russias-ukraine-invasion/>
- Toki, M. (2009). *Japan's Evolving Security Policies: Along Came North Korea's Threats*. Nuclear Threat Initiative (NTI). <https://www.nti.org/analysis/articles/japans-evolving-security-policies/>
- Tokuchi, H. (2021, August). Will Japan Fight in a Taiwan Contingency? An Analysis of the 2021 Defense White Paper of Japan. *Prospects & Perspectives*, 42. Taiwan Foundation for Democracy. <https://www.pf.org.tw/en/pfen/33-8049.html>
- Tokuchi, H. (2023, June 23). Japan's New National Security Strategy and Contribution to a Networked Regional Security. Center for Strategic & International Studies.

<https://www.csis.org/analysis/japans-new-national-security-strategy-and-contribution-networked-regional-security>

Tregub, C. (2025, January 16). Critical thinking: Japan, an emerging security provider in the Indo-Pacific. *Friends of Europe*.

<https://www.friendsofeurope.org/insights/critical-thinking-japan-an-emerging-security-provider-in-the-indo-pacific/>

Wendt, A. (1999). *Social theory of International Politics*. Cambridge University Press.

Withitwinyuchon, N. (2016). Japan's New Defense Policy: Identity Change or Strategic Shift. *International Journal of Social Science and Humanity*, 6(3), 243–246.

<https://doi.org/10.7763/ijssh.2016.v6.651>

Yamada, Y. (2013). *The Discursive Construction of Japanese Identity and its Haunting Others*. <https://doi.org/10.25148/etd.fi13042314>

Yamazaki, K. (2023, February 24). *Statement by H.E. Ambassador YAMAZAKI Kazuyuki, Permanent Representative of Japan to the United Nations, at the Resumed Eleventh Emergency Special Session of the General Assembly*. Permanent Mission of Japan to the United Nations. https://www.un.emb-japan.go.jp/itpr_en/yamazaki022425.html

Miscevic, N. (2001, November 29). *Nationalism*. Stanford Encyclopedia of Philosophy.

<https://plato.stanford.edu/entries/nationalism/>

Максим Яковлев. (2011). Застосування кейс-стаді як методу політичних досліджень: спроба типологізації. *Наукові записки НаУКМА*, Т. 121, Політологічні (Політичні) науки, 13-16.

Потапова, Т. (2024, 16 вересня). Український форпост в Індो-Тихоокеанському регіоні. Японська модель солідарності. *Тиждень*.

<https://tyzhden.ua/ukrainskyj-forpost-v-indo-tykhookeanskomu-rehioni-iaponska-model-solidarnosti/>

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційної роботи

Тема: Сучасна японська ідентичність в умовах мілітаризації Східної Азії _____

Студент: Потапова Тетяна Юріївна _____

Рік навчання, факультет: 4 рік, ФСНСТ _____

Науковий керівник: Єфремов Дмитро Петрович, кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародних відносин _____

(вчений ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

Рецензент _____

(вчений ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

Захищена “ _____ ” _____ 20__ р.

Короткий зміст роботи:

Ця робота досліджує трансформацію сучасної японської ідентичності в умовах мілітаризації Східної Азії, спираючись на теоретичну рамку конструктивізму із застосуванням теорії соціальної ідентичності та постколоніальної парадигми. За допомогою методу кейс-стаді та дискурс-аналізу вивчаються реакції Японії на безпекові загрози з боку Китаю, Північної Кореї та Росії, та як ці загрози впливають на політичні наративи, стратегічні документи та риторику японського уряду і яким чином це переосмислення ідентичності проявляється у співпраці з Україною після 2022 року. Робота демонструє, що в умовах загострення регіональних загроз Японія поступово відходить від пацифістської традиції, артикулюючи нову ідентичність безпекового актора в регіоні.

Short summary:

This paper examines the transformation of contemporary Japanese identity in the context of the militarization of East Asia, drawing on the theoretical framework of constructivism with the application of social identity theory and the postcolonial

paradigm. By employing the case study methodology and discourse analysis, it examines Japan's responses to security threats posed by China, North Korea, and Russia, and how these threats shape political narratives, strategic documents, and rhetoric of the Japanese government, as well as how this rethinking of identity manifests itself in cooperation with Ukraine after 2022. The thesis demonstrates how, in the context of escalating regional threats, Japan is gradually moving away from its pacifist tradition and articulating a new identity as a security actor in the region.